

**Олександр Врублевський
Володимир Артеменко**

ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА: ВІД МОДЕЛЮВАННЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

**Інформаційні матеріали для
Харківської області**

**ІКЦ «Леста»
Київ
2006**

Видання здійснене за підтримки фонду Євразія

Погляди викладені тут належать авторам цієї роботи і не обов'язково відображають офіційну точку зору фонду Євразія.

Ця інформація та розробки є вільними для копіювання, перевидання та поширення по всій території України, усіма способами, якщо вона здійснюється безоплатно для кінцевого споживача та якщо при такому копіюванні, перевиданні та поширенні є обов'язкове посилання на автора та суб'єкта майнового права на цю інформацію та розробки

В83 Врублевський О. С., Артеменко В. П.

Територіальна реформа: від моделювання до реалізації. Інформаційні матеріали для Харківської області. / -К.: ІКЦ „Леста”, 2006. – 40 с.

ISBN 978-966-8312-32-8

Це видання містить результати проектних робіт в Харківській області, що здійснювалися в межах проекту „Територіальна реформа: з людьми і для людей”. Розраховане на широке коло читачів – голів рад усіх рівнів, посадових осіб виконавчої влади, громадських організацій та усіх тих, хто цікавиться питаннями реформування адміністративно-територіального устрою України.

ББК 67.9 (4УКР-4ХАР) 300.4

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО.

ISBN 978-966-8312-32-8

© Інститут громадянського суспільства, 2006.

ВСТУП

Адміністративно-територіальна реформа являє собою зміну на законодавчій основі системи поділу держави на територіальні утворення, відповідно до яких здійснюється організація та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування.

Неодноразові зміни адміністративно-територіального устрою (далі – АТУ) за часів радянської доби переконують, що поділ держави має здійснюватися не для вирішення ситуативних проблем, а на певних перспективних принципах, дотримання яких, врешті-решт, повинно сприяти поліпшенню стандартів життя, розвитку місцевого самоврядування, наближувати надання різного роду послуг населенню тощо. Серед таких принципів можна відзначити: повсюдність, пропорційність, компактність, доступність, спадкоємність, саморегулювання, взаємодоповнюваність, гнучкість, адаптивність та низку інших.

Існуючий АТУ в Україні являє собою складну неупорядковану чотириступеневу ієрархічну структуру. Кожна адміністративно-територіальна одиниця наділена державою відповідними повноваженнями у сфері державного управління, а також виконує певні самоврядні функції.

У цій системі є чимало неточностей і суперечностей. Так, одні й ті ж адміністративно-територіальні одиниці: міста районного значення, селищні та сільські ради можуть належати як до третього, так і до четвертого рівня ієрархії. Відсутність в АТУ України найнижчого базового рівня та різноманіття адміністративно-територіальних одиниць третього та четвертого рівнів: міста районного значення, селищні, сільські ради, ускладнюють адміністративно-територіальну схему по горизонталі. Особливої актуальності ця проблема набуває для специфічних міських адміністративно-територіальних утворень, на території яких діють кілька інших адміністративно-територіальних одиниць, але які не складають єдиної територіальної громади. Сьогодні в Україні на території 64 міст обласного значення функціонують 202 інші адміністративно-територіальні одиниці, в яких діють органи місцевого самоврядування.

Існує чимало суперечностей й щодо визначення адміністративно-територіальних одиниць. Так, відповідно до статті 133 Конституції України систему АТУ України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Якщо порівняти з нормами Конституції існуючу схему АТУ, то можна виявити низку протиріч, зокрема: поза переліком адміністративно-територіальних одиниць в нормах Конституції опинились міські, сільські та селищні ради; перелік адміністративно-територіальних одиниць включає адміністративно-територіальні одиниці, як області та райони, так і міста, селища та села, які по суті є населеними пунктами. Це спричинило певну плутанину в поняттях „адміністративно-територіальна одиниця” та „населений пункт”; відсутність базового рівня адміністративно-територіальних одиниць – сільських та селищних рад неминує приводить до порушення принципу повсюдності територій, що має наслідком неналежність значних територій, які знаходяться поза межами сіл та селищ ні до якої адміністративно-територіальної одиниці.

Не розкриваючи зміст усіх недоліків наявного в Україні АТУ, виділимо його характерні проблеми. Зокрема, такими проблемами є: надмірна подрібненість, яка гальмує вирішення програмних завдань соціально-економічного розвитку країни; існування непередбачених Конституцією України адміністративно-територіальних одиниць – селища міського типу; існування специфічних адміністративно-територіальних утворень, на території яких розташовані декілька самостійних адміністративно-територіальних одиниць, але жителі яких не складають єдиної територіальної громади; недосконала класифікація міст за адміністративною ознакою; недостатнє забезпечення фінансово-економічної та соціальної самодостатності адміністративно-територіальних одиниць, насамперед сіл; дезінтеграція адміністративно-територіальних одиниць; існування населених пунктів, територія яких відірвана від основної (титульної) території адміністративно-територіальної одиниці (так звані анклави); невизначеність чітких меж адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів.

Реформування АТУ в Україні має відбуватися на основі обережного ставлення до проєктів кожних змін адміністративних меж. Вважаємо, що розробка відповідних проєктів, з огляду на різнобічні точки зору з цього питання, мають враховувати:

- історію змін АТУ за тривалий період, стійкість конкретних ділянок сучасних адміністративних кордонів;
- прагнення певних територій до головних центрів адміністративно-територіальної одиниці, яка ніколи не мінjala свою адміністративну належність;
- природно-історичні основи адміністративного районування;
- поділ країни на військові округи, залізничні тощо, сукупність яких відображає реальний господарчий, транспортний та соціальний поділ територій;
- існуючі та інтегровані схеми економічного, соціального та інші види районування;
- ареали тяжіння основних міст (наприклад, трудові та інші зв'язки населення);
- територіальні, культурно-географічні та інші розбіжності в умовах та рівні життя, бар'єрність існуючих адміністративних меж тощо.

До вашої уваги пропонуються інформаційні матеріали, що відображають результати дослідницьких робіт в Балаклійському, Лозівському, Печенізькому та Чугуївському районах (далі – пілотні райони) в межах проекту "Територіальна реформа: з людьми і для людей", реалізацію якого було здійснено Інститутом громадянського суспільства спільно з Українським освітнім центром реформ за фінансової підтримки Фонду Євразія.

В ході реалізації вищевказаного проекту за сприяння керівництва Харківської обласної державної адміністрації та відповідних адміністрацій на місцях, Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" із залученням місцевих експертів було вивчено історію розвитку АТУ області, здійснено "паспортизацію" усіх пілотних районів, яка дозволила з'ясувати сучасний стан інфраструктури досліджуваних територій. В адміністративному центрі кожного пілотного району було організовано і проведено аналітичні круглі столи-семінари, в ході яких його учасникам (головам сільських, селищних рад, представникам районної влади, громадських організацій, засобів масової інформації) були презентовані результати проектних робіт, засади та етапи реформування територій в Україні, а також з'ясовувалися в ході діалогу між командою експертів та учасниками семінарів їх бачення можливих способів та термінів реформування адміністративно-територіального устрою конкретного району. Проведення усіх публічних заходів супроводжувалося соціологічними опитуваннями його учасників з питань, що стосуються адміністративно-територіальної реформи.

На основі зібраної інформації експерти підготували аналітичні матеріали, що містять відомості про сучасний стан АТУ пілотних районів та можливі перспективи їх розвитку як в контексті законопроектів щодо реформування територій України, так і інших обґрунтованих параметрів (далі – моделі). Запропоновані експертами моделі реформування були оприлюднені на підсумковому круглому столі-семінарі, який відбувся в м. Харкові 26 липня 2006 року в приміщенні Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". В його роботі прийняли участь представники районної та обласної влади, громадських організацій, засобів масової інформації, особи, які раніше вже брали участь в районних публічних заходах в межах цього проекту.

На превеликий жаль, це видання не містить моделі реформування пілотних районів, що були підготовлені фахівцями Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", керівництво якого відмовилось від більш широкого оприлюднення результатів проведеного дослідження.

Команда проекту сподівається, що подальші дослідження в решті областей України сприятиме виробленню рекомендацій для підготовки в недалекому майбутньому якісно нового та більш збалансованого проекту Закону України "Про територіальний устрій України".

*З повагою,
команда проекту*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Слепченко Олександр Петрович,
Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
кафедра системного аналізу і управління*

ХАРКІВЩИНА ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Починаючи з кінця X ст. значна частина сучасної Харківщини входила до складу Київської держави.

Першими спробами адміністративно-територіального поділу можна вважати існування земель-князівств за часів Київської Русі. Очолював державу великий князь, якому належала верховна законодавча влада. Також великий князь зосереджував виконавчу владу та здійснював функції воєначальника. Діяльність князя скеровувалася радою бояр, діяльність якої в галузі внутрішньої політики полягала в обговоренні та виданні нових законів. Окрім цього рада виконувала судові функції, брала участь у вирішенні військових, адміністративних, фінансових та інших питань. Правлячий князь у випадку необхідності скликав збори міського населення – віче. Воно розглядало питання війни і миру, обирало або усувало представників адміністративно-судового та військового управління тощо.

В період існування **Київської держави існували дві системи управління**. Перша з них – **десятькова**, яка впливала з військової організації. Тисяча втратила реальний математичний зміст і стала територіальним поняттям – **округом**, який очолював тисяцький. Він був керівником військових сил округу, здійснював поліцейську, судову і фінансову владу. Тисячі поділялися на сотні на чолі з сотськими, що виконували фінансово-адміністративні та судові функції. **Другою системою** управління була **двірцево-вотчинна**, яка існувала при дворі князя. До її складу входили люди, які виконували доручення князя, що мали загальнодержавне значення і не належали до їхніх безпосередніх обов'язків при дворі. На місця посилялися представники центральної влади – намісники і волостелі. Вони відали адміністративними і судовими справами. Селами управляли старости, що обиралися їх жителями.

«ДИКЕ ПОЛЕ» (СЛОБОЖАНЩИНА XII-XVII СТ.)

Монголо-татарська навала, а згодом татарські напади на кілька століть перетворили освоєні землі в безлюдне Дике поле. В давньоруських літописах і документах XVI-XVII століть місцевість степових земель (землі між Доном, верхньою Окою та лівими притоками Дніпра й Десни) називали "Диким полем". В 1111 р. на річці Сальниці, в межах сучасного Ізюма, стародавні русичі на чолі з князем Мономахом розбили половецьке військо.

В квітні 1185 р. по території Дикого Поля здійснюється похід Новгород-Сіверського князя Ігоря Святославовича та його братів в половецькі степи. Перший переможний бій відбувся 11 травня 1185 р. на відстані одного переходу від Ізюму на межі нинішньої Харківської і Донецької областей.

В 1223 р. в басейн Сіверського Дінця вторгаються орди Туши-Хана, сина Ченгіз-Хана, а в 1241 р. – полчища Батия.

В XIV ст. землі Дикого поля увійшли до складу Великого князівства Литовського, південно-східний кордон якого на початку XV ст. проходив через Сіверський Дінець, по правому березі р. Оскол до р. Тиха Сосна.

Активне заселення цих територій припадає на добу Богдана Хмельницького. Через часті набіги кримських татар ця територія фактично була не заселена¹. Після повалення монголо-

¹ Д.Багалій – один із найвідоміших істориків Слобожанщини, – доводячи історичну належність Слобожанщини до України, не раз наголошував, що Дике Поле до його заселення не належало Російській державі.

татарської навали цьому краю загрожувала нова небезпека – кримські татари. У першій половині XVI ст. на південних кордонах Російської імперії споруджуються сторожеві пости, оборонні засічні лінії. В XVI ст. землі Ізюмщини увійшли до складу Московської держави. Там було організовано сторожову службу проти набігів кримських татар. Ізюмська сторожа вважалась найважливішою, оскільки знаходилася на Ізюмському шляху біля двох бродів – Ізюмського та Кам'яного. В 1599 р. на місці теперішнього села Червоний Оскіл за наказом царя Бориса Годунова було побудовано перше місто Слобідської України – Цареборисів. Поступово територія краю була заселена українськими козаками та селянами – вихідцями з Правобережної України.

У 1571 р. вперше в історичних джерелах згадується про нинішню Балаклею, а в 1617 р. з'являється перша письмова згадка про Балаклійські землі в «Писцовой книге по городу Белгороду». Печеніги, як назва озера на території нинішнього району, вперше згадується в жалуваних грамотах за 1599 і 1616 рр., коли ця місцевість була надана в користування Белгородському служивому Маслову у вигляді оплати за державну службу.

ПЕРІОДИ МАСОВОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ НА СЛОБОЖАНЩИНУ

Для захисту від татар на початку XVII ст. серед "дикого поля" почали створюватися перші малі за чисельністю укріплені пункти – невеликі фортеці та остроги Чугуїв (1638 р.), Валки (1646 р.). На території теперішнього Валківського району в ті часи було відновлено (було збудовано ще за скіфських часів) Перекіпський вал (глибокий рів з високим валом), що перетинав Муравський шлях із Криму на Московію, по якому здійснювали набіги за здобиччю та невільниками кримські та ногайські татари (шлях між верхів'ями річок Мжі та Коломак). Ймовірно, що і назва міста Валки походить від цього валу.

В 1640 р. було засновано місто Зміїв. Печеніги, як населений пункт, вперше згадується під 1654 роком. Назва "Печенізьке поле" регулярно згадується в письмових документах першої половини XVII ст.

Для захисту від татар в середині XVII ст. створюються Харківський, Ізюмський, Охтирський, Сумський та Острогожський слобідські козачі полки. Центром Слобідської України або Слобожанщиною став Харків, заснований в 1654 р. на злитті річок Харків і Лопань.

В період формування та розквіту Східно-Слободських земель України (XVII ст.) Харків одержав статус губернського міста, а в 1780 р. став центром Харківського намісництва (потім – Слобідсько-Української, а пізніше – Харківської губернії).

В 1655 р. створюється військово-адміністративна одиниця – Печенізька сотня Харківського слобідського полку, а в 1656-1658 рр. будується Зміївська козацька фортеця.

В 1663 р. козацький отаман Яків Черніговець засновує місто Балаклею.

В 1685 р. Ізюм стає полковим містом – центром Ізюмського слобідського козацького полку, якому були підпорядковані 13 навколишніх населених пунктів. З цього часу умовно можна розпочати літопис Ізюмського району.

25 липня 1687 р. в місті Коломак відбулася козацька рада, на якій гетьманом України був обраний Іван Мазепа.

Новий етап зміцнення й збагачення традицій української державності пов'язаний із заснуванням Запорозької Січі, утворенням козацької держави, в якій широкий демократизм поєднувався з владою авторитетного національного провідника – гетьмана, обраного козацьким загалом.

Наприкінці XV ст. з'являється нова соціальна сила – козацтво. Воно створило свою військово-політичну організацію – Запорізьку Січ, з іменем якої пов'язане відродження української державності. Першою вважається Хортицька січ (1553-1557 рр.).

Січ, будучи військово-політичним утворенням, мала оригінальний адміністративно-територіальний та військовий поділ. У військовому відношенні Січ та військо поділялося на 38 куренів, а територіально на 5-8 паланок. Вищим органом влади, органом самоврядування була військова рада, яка розглядала найважливіші питання. Ради скликалися також в куренях і паланках.

Рубежем на шляху еволюції Запорозької Січі та її органів влади стали події Української національної революції середини XVII ст. Саме в цей період творилася нова держава з оригінальними демократичними формами правління, органами законодавчої та виконавчої влади, які мали яскраво виражені національні риси. Життєздатність і могутні потенційні можливості нової

держави визначились в надрах народу й самим народом, який на чолі з такими проводирями, як Богдан Хмельницький, творчо використовував традиції державотворення Княжої доби та Запорозької Січі.

Посилення національного і соціального гніту в Україні протягом XIV-XVI століть викликало постійне наростання народної боротьби проти польських загарбників, яка в середині XVII ст. переросла в Національно-визвольну війну (1648-1657 рр.) українського народу під проводом Б. Хмельницького.

Вже на початковому етапі війни на значній частині території України було відновлено українську державність, сформовано нову військово-політичну систему і органи державного управління, **визначено адміністративно-територіальний устрій**, який будувався переважно на традиціях Запорізької Січі. Українська козацька держава, яка включала землі колишнього Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств, обіймала територію близько 200 тис. кв. км.

За умовами Зборівського мирного договору 1649 р., кордон між Україною і Річчю Посполитою встановлювався по лінії колишнього польсько-московського кордону і пролягав по річках Сула, Псьол до річок Ворскли та Коломак і до Муравського шляху. На чолі новоствореної держави стояв гетьман України, яким був проголошений Б. Хмельницький (1648 р.). Гетьману належала вища військова, політична, адміністративна і судова влада в Україні, яку він здійснював через Генеральну військову канцелярію. Найближчими помічниками гетьмана в управлінні державою була генеральна старшина – генеральний писар, генеральні судді, генеральний осавул, генеральний хорунжий, генеральний підскарбій, генеральний обозний, генеральний бунчужний. Найвищою судовою установою був Генеральний військовий суд.

Столицею України та гетьманською резиденцією стало м. Чигирин. Територія України поділялась на полки, кількість яких не була сталою. Так, в 1649 р. їх налічувалося 16, а у 1650 р. їх було вже 20.

В 1654 р. переселенці з Правобережної та Лівобережної України сформували Охтирський полк та, заснувавши м. Харків, почали формувати Харківський полк. На основі Балаклійського та частини Харківського полків у 1685 р. було створено Ізюмський полк. Всі 5 слобідських полків поділялися на сотні, яких у 1734 р. було 98 одиниць. Адміністративними, судовими, військовими та фінансовими справами в полках керували полковники, а в сотнях – сотники. Козацька старшина обиралася на козацьких радах.

Після поразки українського війська в битві під Берестечком (1651 р.) почався масовий переселенський рух на Слобожанщину – Слобідську Україну (від „слобода” – свобода; слободами українці називали поселення, що їх засновували). В 1638 р. було засновано місто Чугуїв.

В кінці XVI та протягом XVII століть почалося масове переселення українців на вільні землі Дикого Поля².

На перший період припадає заселення прикордонних із Гетьманщиною (Лівобережною Україною) місцевостей, а також тих, з яких сформувалася потім більша частина теренів Сумського, Охтирського й Харківського слобідських полків (полк – військово-адміністративна одиниця Слобідської України й Гетьманщини).

1651 року українцями заселено Краснокутськ, Городнє, Хухру та Колонтаїв. 1652 року засновано Острогозьк, Малинівку (поблизу м. Чугуєва). Між 1652 і 1654 рр. засновано Харків, тоді ж виникли й навколишні слободи – Вільшана, Липці, Хорошеве та поселення на Зміївському городищі (тепер – Зміїв). Близько 1657 р. українці збудували фортецю і заселили місто Царьборисів (тепер – село Червоний Оскіл Ізюмського району Харківської області).

Нова хвиля переселень прокотилася на початку 60-х років XVII століття. Тоді було засновано Салтів та Богодухів.

1663 року почався **третій період**, особливо потужний у 1674 – 1675 та 1679 -1680 роках. Українці заснували Балаклею, Савинці, Бишкін, Андріїв Лози (тепер містечко Андріївка Балаклійського району Харківської області), Лиман, Дворічну, Горохуватку, Вовчу (тепер – Вовчанськ), Бурлук, Хотімлю, Куп'янку (тепер – Куп'янськ) тощо.

² Д.Багалій визначив три періоди масового переселення українців на Слобожанщину – 1651-1659, 1659-1663, 1663-1680 роки.

1678 рік розпочалось спорудження Ізюмської оборонної лінії.

1686 рік в м. Харкові було побудовано Покровський собор – найстарішу кам'яну будівлю міста, що збереглися до наших днів. Він входив в систему оборонних укріплень міста.

Від 80-х років XVII ст. заселяються землі між річкою Осколом (на заході), Білгородською лінією (на півночі), Дінцем (на півдні) й Доном (на сході).

Початком 80-х років датується виникнення міста Ізюма й поселень поблизу Муравського шляху – Коломака, Перекопа та Високопілля.

З 1709 р. при гетьмані постійно перебував царський резидент для нагляду за діяльністю гетьмана та старшини. На 1711 р. припадає останнє переселення в Слобожанщину українців із Правобережної України.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ ЯК СКЛАДОВА ТЕРИТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII СТ.)

У другій половині XVII ст. Україна внаслідок десятирічної виснажливої громадянської війни та збройної інтервенції іноземних військ (так званий період Руїни) потрапила у сферу впливу сусідніх держав.

Після Андрусівського перемир'я (1667 р.) та «Вічного миру» (1686 р.) територія Лівобережної України з Києвом та Запоріжжям опинилися під владою Московської держави, а Правобережна Україна залишилась у складі Речі Посполитої.

Українські землі, які перебували у складі Московської держави, протягом XVII-XVIII ст. зберігали відносну автономію і державні права. Території Гетьманщини (сучасні Чернігівська, Полтавська, західна частина Сумської, Харківська і східна частина Київської обл.) поділялася на 10 полків: Київський, Ніжинський, Переяславський, Чернігівський, Стародубський, Лубенський, Прилуцький, Гадяцький, Миргородський і Полтавський. Гетьманській адміністрації підлягав і Могилівський полк, територія якого частково охоплювала етнічні білоруські землі.

Політико-правове становище Гетьманщини спочатку визначалося договорами між гетьманом України і московським урядом, які мали міждержавний характер. Управління Гетьманщиною здійснював гетьман України, якому належала вся повнота військової, адміністративної і судової влади. Переяславські статті (1659 р.), Батуринські статті (1663 р.), Московські статті (1665 р.) та інші гетьманські угоди з московським урядом щоразу все більше і більше обмежували політичну автономію України та посилювали її адміністративну й фінансову залежність від Московської держави. Гетьман обирався Генеральною військовою радою переважно з кандидатур, заздалегідь узгоджених з московським урядом. Гетьманський уряд уже не мав права підтримувати дипломатичні відносини з іноземними державами.

З 1718 р. Охтирський, Харківський полки підпорядковуються Київському, а Ізюмський і Острогозький – Воронезькому військовому губернаторові.

З 1726 р. козацькі полки Слобідської України було передано у відання Військової колегії. В кожному полку створювалась регулярна рота.

В 1731-1733 рр. для захисту кордонів Російської імперії від турецько-татарських нападів зусиллями козаків лівобережних і слобідських полків, а також селян було споруджено систему укріплень – Українську лінію (від Дніпра до Сіверського Дінця (біля м. Ізюма). На початок російсько-турецької війни у 1768р. Українська лінія сягала 268,5 верст і складалася з 16-ти фортець.

У XVIII ст. фортеця Чугуїв втратила своє оборонне призначення. Петро I оселив тут калмиків та башкирів. Підтвердженням цього є деякі назви селищ району (наприклад, Башкирівка, Калмицьке тощо). Згодом було сформовано полк Чугуївських козаків та калмиків, який відзначився в Семирічній війні 1756 – 1763 рр. В XVII ст. існувало п'ять полків, які становили військові й адміністративно-територіальні одиниці: Острогозький (1652-58 рр.), Сумський (1652-58 рр.), Охтирський (1651-58 рр.), Харківський (1659-60 рр.) та Балаклійський (1669-70 рр.). В 1670 р. Балаклійський полк було приєднано до Харківського, з якого у 1685 р. виділився Ізюмський полк. Полкові канцелярії підпорядковувались білгородському воєводі, а через нього – Розрядному приказу, а згодом – Посольському приказу. Намагання Слобідської України приєднатись до Гетьманщини викликало рішучий опір з боку російських властей. До кінця XVIII ст. адміністративно-територіальні реформи проводилися багато разів

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ. (РЕФОРМИ КАТЕРИНИ II)

Катерина II, скасувавши гетьманство (10.11.1764 р.), передала всю повноту виконавчої влади в Україні президенту Малоросійської колегії П. Рум'янцеву.

В кінці липня 1765 р. російський уряд ліквідував слобідські козацькі полки і на їхньому місці утворив регулярні гусарські частини за російським зразком. На слобідських землях було утворено Слобідсько-Українську губернію з центром у м. Харкові.

Маніфестом Катерини II від 1765 р. слобідські козацькі полки були ліквідовані, а замість них були створені Харківський уланський, Сумський, Острогозький, Охтирський та Ізюмський гусарські полки.

18 січня 1765 р. виходить Найвище веління імператриці Катерини II про основу Харківської губернії. Першим губернатором було призначено Євдокима Олексійовича Щербініна.

Після реформи 1765 р., проведеної Катериною II, сталися зміни і в адміністративному устрою Слобожанщини. Так, було створено Слобідсько-Українську губернію з адміністративним центром у м. Харкові, до складу якої увійшли Ізюмська, Охтирська, Острогозька, Харківська та Сумська провінції. Згідно з переписом в 1773 р. в Слобідсько-Українській губернії проживало понад 660 тис. чол. Після ліквідації в 1765 р. слобідських козацьких полків м. Печеніги було перетворено на слободу.

Зміцнення економічної незалежності Запоріжжя та величезний вплив запорожців на формування політичної свідомості українського народу становили потенційну загрозу колоніальній політиці Російської імперії в Україні. У зв'язку із цією обставиною в 1775 р. за наказом Катерини II російські війська зруйнували Запорізьку Січ.

1781 р. імператриця Катерина II дарує м. Харкову новий герб, який і понині є офіційною емблемою Харківської області.

Після скасування гетьманства російський уряд вирішив остаточно ліквідувати існуючі форми військ і адміністративно-територіального устрою на Лівобережній Україні. Так, в 1781 р. на Лівобережжі було ліквідовано сотенно-полковий устрій. В 1781-83 рр. в Україні було утворено Київське, Харківське, Чернігівське, Новгород-Сіверське і Катеринославське намісництва.

Паралельно з намісництвами існував й поділ на губернії. Відповідно до царського указу від 1796 р. «Про новий поділ держави на губернії» в Україні замість намісництв утворювалися губернії.

В 1796 р. замість Харківського намісництва було створено Слобідсько-Українську губернію (з 1835 р. Харківська), до якої було включено також Ізюмський повіт та Куп'янський повіт Воронезького намісництва.

В 1797 р. всі повіти були поділені на волості, населення яких сягала близько 3 тисяч мешканців в кожній.

Обмеження козацького самоврядування та поступова ліквідація полкового устрою відбувалися й на Слобідській Україні.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ В XIX СТ.

На початку XIX ст. на території сучасної України існувало 9 губерній: Київська, Полтавська, Чернігівська, Харківська, Катеринославська, Херсонська, Таврійська, Подільська і Волинська. В червні 1806 р. у зв'язку із реформою було затверджено штат посадових осіб губернії, який мав такий вигляд: Губернське правління (губернатор, радники, асесор); Палата кримінальних справ (голова, радник, засідателі від дворян і купецтва); Палата цивільних справ (голова, радник, засідателі від дворян і купецтва); Казенна палата (віце-губернатор, радники, скарбник, асесор, присяжних з відставних унтер-офіцерів); прокурор (при ньому секретарі); Совісний суд (суддя і засідателі від дворян, купецтва, поселян); Приказ громадського нагляду (по 1 засідателю від дворян, купецтва, поселян); землемір; архітектор; Медична управа (інспектор, або "штадт-фізик", оператор, акушер, писар, старша і молодша повитухи). В містах впроваджувалася посада городничого.

В I половині XIX ст. для придушення національно-визвольного руху російський уряд сформував систему військово-адміністративних одиниць – **генерал-губернаторства**. В Україні було створено **чотири генерал-губернаторства**: Київське (Київська, Волинська і Подільська губернії), Малоросійське (Полтавська і Чернігівська), **Харківське (Харківська і Воронезька)**, Новоросійське (Катеринославська, Таврійська, Херсонська губернія і Бессарабська область). Вся повнота військової і цивільної влади на території адміністративних одиниць належала генерал-губернатору. Протягом II половини XIX ст. значних коригувань в адміністративно-територіальному поділі українських земель у складі Російської імперії не відбулося.

Протягом 1817-1857 рр. землі Чугуївського району були центром Слобідсько-Українських воєнних поселень. В 1835 р. Слобідсько-Українську губернію було перейменовано на Харківську губернію з центром у м. Харкові. Вона складалася з 11 повітів, зокрема: Харківського, Богодухівського, Сумського, Валківського, Старобільського, Вовчанського, Охтирського, Зміївського, Ізюмського, Куп'янського та Лебединського.

Після ліквідації військових поселень в 1857 р., м. Печеніги увійшли до складу Вовчанського повіту Харківської губернії та стали центром Печенізької волості.

В 1868 р. розпочалася розбудова поселення Лозова під час будівництва Курсько-Харково-Азовської залізниці.

За даними перепису в 1897 р. чисельність Харківської губернії (усі повіти та м. Харків) становила майже 2,5 млн. мешканців

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ В XX СТ.

Адміністративно-територіальний устрій нашої держави до 1918 р. був трирівневим, за схемою “**губернії – повіти – волості**”. Однак, у наступні роки протягом XX ст. він піддавався неодноразовим змінам.

17 (3) березня 1917 р. в м. Києві після відповідної підготовчої роботи представниками українських політичних партій, професійних, культурних, студентських організацій і товариств було вирішено утворити єдиний керівний орган для організації, репрезентації й координації національно-політичного життя України. Цим органом стала Центральна Рада. Її головою обрали видатного українського вченого М.Грушевського. Українська Центральна Рада після проведення Всеукраїнського національного конгресу була перетворена на революційний парламент України. Виконавча влада на місцях належала губернським і повітовим комісарам, які признавались замість царських губернаторів.

В березні 1918 р. Радою було ухвалено Закон “Про поділ України на землі”, відповідно до якого передбачалося поділити територію України на 32 землі (серед них – Харківська земля). Однак, цьому завадили революційні події того часу.

В 1917-20 рр. на території України виникла низка територіальних утворень у вигляді радянських республік – Українська Соціалістична Радянська Республіка, Донецько-Криворізька Радянська Республіка, Галицька Соціалістична Радянська Республіка. Зокрема, Донецько-Криворізьку Радянську Республіку з центром в м. Харкові за вказівкою В. Леніна було створено в січні 1918 р.

Третім універсалом Центральної Ради від 20.11.1917 р. було проголошено Українську Народну Республіку (УНР), до складу якої увійшла й Харківська губернія. В листопаді 1918 р. внаслідок антигетьманського повстання владу в свої руки взяла Директорія УНР. 26.12.1918 р. було проголошено відновлення УНР і сформовано уряд держави. Цього ж дня було відновлено законодавство УНР, в т.ч. й закон про адміністративний поділ.

В грудні 1917 р. в Харкові пройшов I Всеукраїнській з'їзд рад, на якому Україну було проголошено республікою. В січні 1918 р. волосні і земські управи були розпущені.

23-28 січня 1919 р. в Києві відбувся Трудовий Конгрес України, який затвердив Акт Злуки ЗУНР і УНР, проголошений 22 січня 1919 р. на Софійському майдані столиці, і тимчасово передав законодавчі повноваження Директорії УНР. Адміністративно-територіальний устрій територій, який контролювала Директорія, визначався законом «Про організацію адміністративної влади УНР». Згідно з цим законом територія республіки поділялася на Західну і Східну області. Східна область складалася з Київської, Харківської, Полтавської, Чернігівської, Катеринославської,

Херсонської, Житомирської, Кам'янецької і Холмської губерній. Столицею УНР вважався Київ, хоча фактично головним містом в різні часи ставали Вінниця і Кам'янець-Подільський. Слід також зазначити, що протягом 1919-1934 рр. столицею України було м. Харків.

Влада на місцях належала органам місцевого самоврядування – Трудовим радам. Однак, нормальне функціонування цих органів за умов воєнного стану не могло бути забезпечене, і фактично адміністративні функції здійснювали військові отамани і комісари Директорії.

В 1919 р. до Андріївської волості входили такі села як Андріївка, Пришип, Петрівське, Лісовицьке, Нова Андріївка, Вовчий Яр, Копанки, Олександрівка, Михайлівка. В січні 1920 р. було створено Чугуївський повіт, який об'єднав Зарожанську, Волохів'ярську, Бурлуцьку, Введеньську, Коробчанську, Чугуївську та Лебежанську волості.

У травні 1920 р. Україну було поділено на 12 губерній: Волинську, Донецьку, Запорізьку, Катеринославську, Київську, Кременчуцьку, Миколаївську, Одеську, Подільську, Полтавську, Харківську і Чернігівську.

Згідно із Постановою "Про адміністративно-територіальний поділ України" від 07.03.1923р. повіти і волості були ліквідовані, замість яких було створено округи і райони. З 1923 р. адміністративно-територіальний устрій був вже чотирирівневим: "губернії – округи – райони – сільради". Замість 102 повітів було утворено 53 округи, а замість 1989 волостей – 706 районів. Кількість сільрад становила 9307 одиниць. Протягом 1923-25 рр. поділ на губернії був поступово скасований. В 1923 р. Харків стає центром щойно створеного Харківського округу.

Районні центри

31 грудня 1923 р. було утворено Печенізький район з центром в м. Печеніги.

В 1923 р. Ізюмський повіт, згідно з новим адміністративно-територіальним поділом, був реорганізований в округ, до якого увійшли Ізюмський, Петрівський, Барвінківський і Савинський райони.

В 1923 р. вперше було утворено Борівський район, який існував до 1930 р.; вдруге – з 1935 по 1962 рр., та був знову відновлений в 1966 р.

Після того як 12 грудня 1925 р. губернії (у т.ч. і Харківську губернію) було ліквідовано, система адміністративно-територіального устрою знову стала трирівневою: 41 округ – 680 районів – 70 міських, 150 селищних та 10314 сільських рад.

Після ліквідації в 1926 р. Павлоградського округу, весь Лозівський район було передано до Харківського округу. В серпні 1928 р. Харківський окружний виконавчий комітет постановив віднести селище Лозову до категорії міст.

В 1930 р. відповідно до постанов ВУЦВК та РНК УРСР було запроваджено двоступеневу систему управління: **район – центр**. У зв'язку з цим на території округів були створені райони, а округи згодом були ліквідовані. В 1932 р. цей рівень системи адміністративно-територіального устрою було відновлено у вигляді областей.

IV позачергова сесія ВУЦВК XII скликання (09.02.1932 р.) прийняла постанову про створення на території України п'яти областей: Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Одеської та Харківської.

В 1934 р. столицю України було перенесено з м. Харкова до м. Києва.

22 вересня 1937 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР було утворено Полтавську область, до якої увійшли Новогеоргіївський та Онуфріївський райони, які раніше були у складі Харківської області.

ХАРКІВЩИНА ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Післявоєнна Україна станом на 01.09.1946 р. мала такий територіальний поділ: 25 областей, 81 місто республіканського і обласного підпорядкування, 750 районів, 13 округів (у Закарпатті), 16435 сільських, 451 селищних та 177 міських рад.

Протягом 1954-1955 рр. відбулося укрупнення сільських рад, що було реакцією на укрупнення колгоспів, а 1962-1963 рр. – реорганізація органів влади за виробничим принципом. Так, в 19 з 25 областей було утворено по 2 обласні ради (промислова та сільська), а райони укрупнено до виробничих колгоспно-радгоспних управлінь. Згідно з Указом Президії Верхов-

ної Ради УРСР від 30.12.1962 р. відбулося подальше укрупнення районів області. Кількість районів в Україні скоротилася до 460 одиниць. У зв'язку із цим Печенізький район було ліквідовано (1963 р.), а його територію розподілено між Великобурлуцьким, Шевченківським та Чугуївським районами Харківської області.

В 1964 р. поділ на промислові та сільські зони і промислові райони було ліквідовано, а обласні ради відновлено.

Станом на 01.07.1967 р. систему адміністративно-територіального устрою України склали: 25 областей, 2 міста республіканського підпорядкування, 475 районів, 111 міст обласного підпорядкування, 8555 сільських, 762 селищних та 273 міських рад. Сучасна система адміністративно-територіального устрою дуже близька до тієї, що була в 1967 р.

13 грудня 1991р. Печенізький район було відновлено за ініціативою місцевого населення, але вже в нових межах (з відокремленням від частини Чугуївського району).

Від 1991 р. спостерігається тенденція збільшення кількості адміністративно-територіальних одиниць на фоні зменшення кількості їх жителів та загальної демографічної кризи.

Сучасний адміністративно-територіальний устрій Харківської області

Харківська область була утворена 27 лютого 1932 року. Вона являє собою основну частину історико-культурного й географічного регіону – Слобідська Україна. Харківська область є одним із провідних промислових, наукових, культурних і транспортних регіонів України, який характеризується орієнтованістю на розвиток високотехнологічного наукоміського виробництва, високим рівнем і престижністю освіти.

*Кількість адміністративно-територіальних одиниць в Україні та Харківській області
(станом на 1 січня 2006 р.)*

	Райони	Міста	Райони в містах	Селища міського типу	Сільські ради	Сільські населені пункти
Україна	490	456	118	886	10281	28585
Харківська обл.	27	17	9	61	381	1683

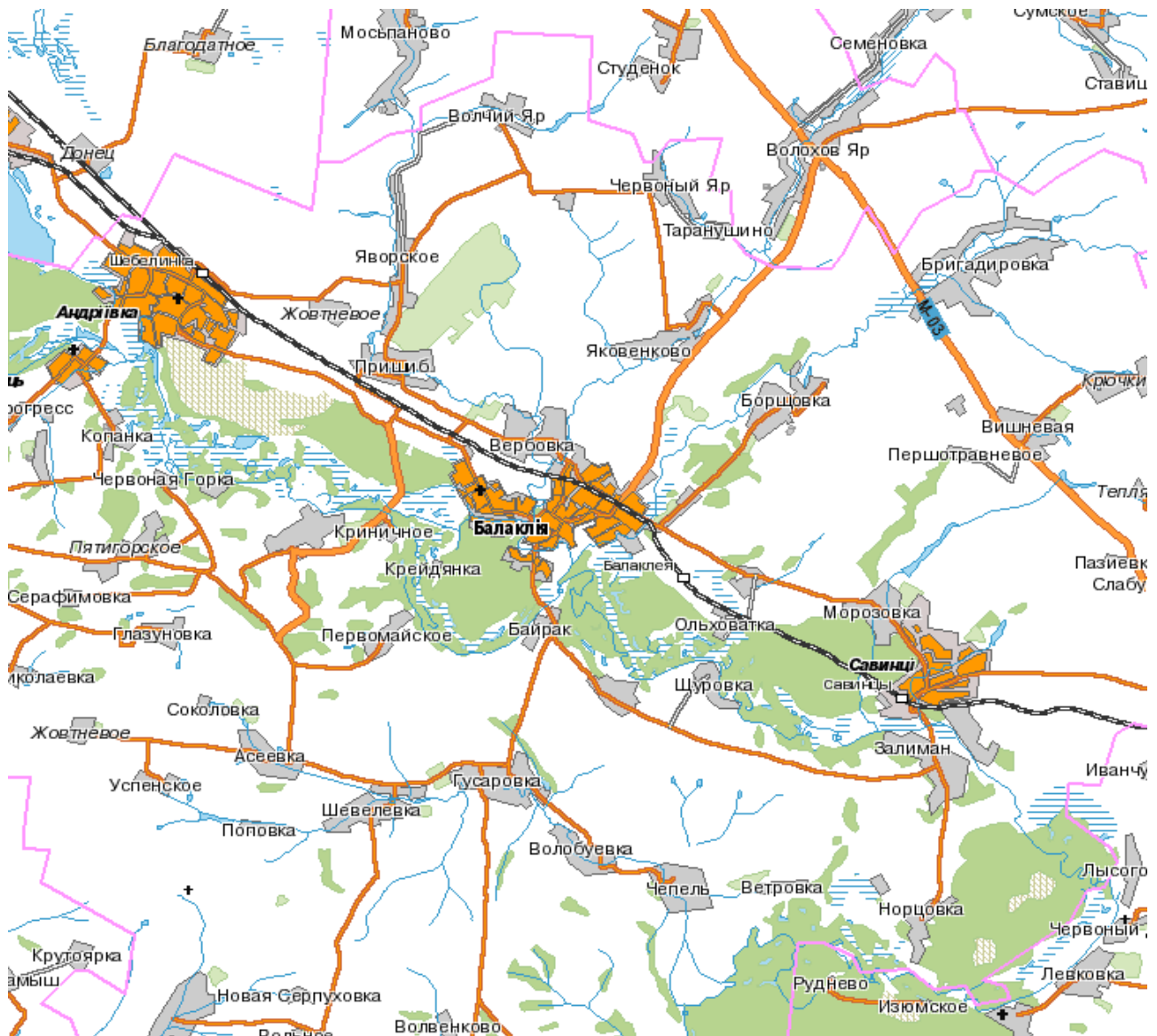
СУЧАСНА АДМІНІСТРАТИВНА КАРТА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Список використаних джерел

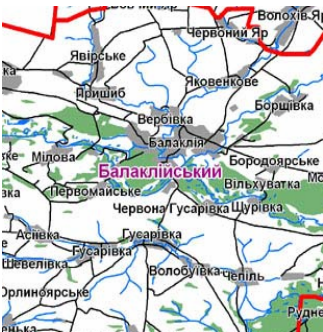
1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України – Харків, "Дельта". – 1999.
2. Історія міст і сіл УРСР (В 26 томах) . Харківська область. / За ред. Сіроштан М.А. та ін.- Київ: Головна редакція Української Радянської енциклопедії. – 1967.
3. Я.Малик, Б.Вол, В.Чуприна Історія української державності – Львів ,1995
4. О.Шевченко Історія держави і права України – Київ 1996 р.
5. http://uk.wikipedia.org/wiki/Харківська_область
6. А. Заєць. Законодавче забезпечення реформи місцевого самоврядування і адміністративно-територіального устрою в Україні <http://www.kharkivoda.gov.ua>
7. Матеріали Громадських обговорень законопроектів “Про територіальний устрій України”, “Про місцеве самоврядування громади”, “Про самоврядування району”, “Про самоврядування області”, “Про внесення змін до Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, 26 липня 2005 р. – Харків, НТУ “ХПІ”, 2005.
8. Товажнянский Л.Л. Гуманизация образования и создание инновационных технологий управления большими социальными системами // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти / За ред. Л.Л. Товажнянського та О.Г. Романовського. – Харків: НТУ „ХПІ”. – 2003.
9. Куценко А.С., Слепченко А.П. Системный подход к организации эффективного управления жизнеобеспечением и развитием современного мегаполиса // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти / За ред. Л.Л. Товажнянського та О.Г. Романовського. – Харків: НТУ „ХПІ”, 2003 . – С. 187-196.

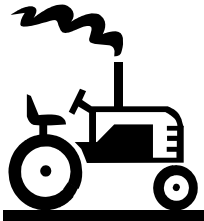
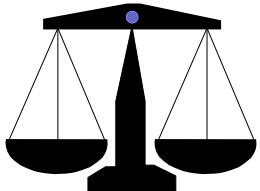
ПАСПОРТ БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙОНУ

Загальні відомості про район

Площа	1,98 тис.кв.км, 6,3 % від території області						
Географічні дані 	По території району протікає 12 річок. Найбільша з них: річка Сіверський Донець довжиною 47 км Район розташований у лісостеповій фізико-географічній зоні. Середньорічні температури: <table> <tr> <td>літня</td><td>+23,3⁰С</td></tr> <tr> <td>зимова</td><td>- 5,5⁰С</td></tr> <tr> <td>Кількість опадів</td><td>467,8 мм</td></tr> </table>	літня	+23,3 ⁰ С	зимова	- 5,5 ⁰ С	Кількість опадів	467,8 мм
літня	+23,3 ⁰ С						
зимова	- 5,5 ⁰ С						
Кількість опадів	467,8 мм						
Відстані	Відстань до міста Харкова: <table> <tr> <td>залізницею</td><td>85 км</td></tr> <tr> <td>шосейними дорогами</td><td>95 км</td></tr> </table>	залізницею	85 км	шосейними дорогами	95 км		
залізницею	85 км						
шосейними дорогами	95 км						

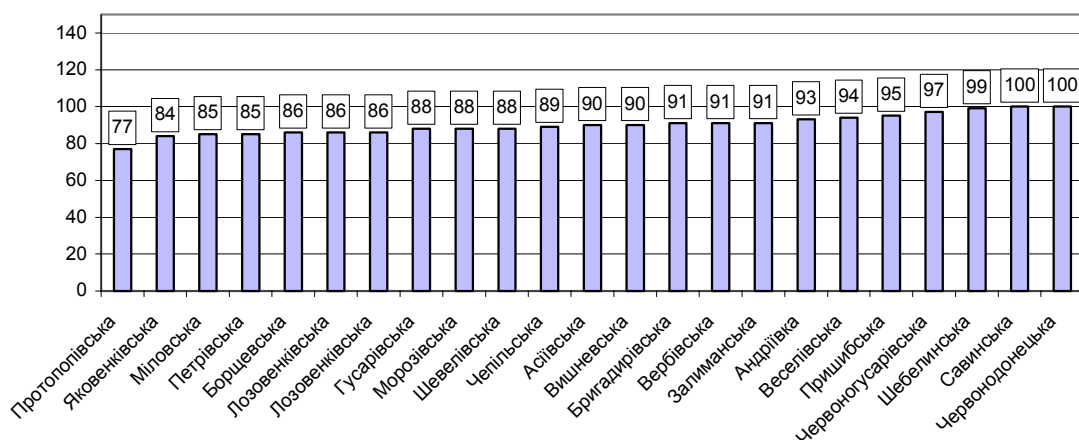
Адміністративно-територіальні одиниці 	Кількість рад: <table><tr><td>районна</td><td>1</td></tr><tr><td>міська</td><td>1</td></tr><tr><td>селищних</td><td>3</td></tr><tr><td>сільських</td><td>20</td></tr></table> Назва міської ради: Балаклійська Назви селищних рад: Андріївська, Савинська, Червонодонецька Назви сільських рад: Асіївська, Борщевська, Бригадирівська, Вербовська, Веселівська, Вишневська, Гусарівська, Залиманська, Лозовенківська, Меловська, Морозівська, Петровська, Пришибська, Протопопівська, П'ятигорська, Чепельська, Червоногусарівська, Шебелинська, Шевелівська, Яковенківська. <table><tr><td>Міст районного підпорядкування</td><td>1</td></tr><tr><td>Міст з районним поділом</td><td>0</td></tr><tr><td>Селищ міського типу</td><td>3</td></tr><tr><td>Сіл</td><td>65</td></tr></table>	районна	1	міська	1	селищних	3	сільських	20	Міст районного підпорядкування	1	Міст з районним поділом	0	Селищ міського типу	3	Сіл	65
районна	1																
міська	1																
селищних	3																
сільських	20																
Міст районного підпорядкування	1																
Міст з районним поділом	0																
Селищ міського типу	3																
Сіл	65																
Місцева державна адміністрація	Районна – 1																
Місцеві ради	<table><tr><td>Всього місцевих рад</td><td>25, в них депутатів</td><td>512</td></tr><tr><td>Районних</td><td>1</td><td>72</td></tr><tr><td>Міських</td><td>1</td><td>30</td></tr><tr><td>Селищних</td><td>3</td><td>80</td></tr><tr><td>Сільських</td><td>20</td><td>330</td></tr></table>	Всього місцевих рад	25, в них депутатів	512	Районних	1	72	Міських	1	30	Селищних	3	80	Сільських	20	330	
Всього місцевих рад	25, в них депутатів	512															
Районних	1	72															
Міських	1	30															
Селищних	3	80															
Сільських	20	330															
Населення 	В районі мешкає 92,6 тис.чол., що складає 3,2 % від населення області (3 місце серед районів), у тому числі: <table><tr><td>міського</td><td>58,0 тис.чол.</td></tr><tr><td>сільського</td><td>34,6 тис.чол.,</td></tr><tr><td>чоловіків</td><td>44,6 тис.чол., 48,2 %</td></tr><tr><td>жінок</td><td>48,8 тис.чол., 52,8 %</td></tr></table> Пенсіонерів – 27,9 тис.чол., або 29 % до наявного населення з них: <table><tr><td>за віком</td><td>25,9 тис.чол.</td></tr><tr><td>по інвалідності до наявного населення</td><td>2 тис.чол.</td></tr></table> Проживає в районному центрі 31,2 тис. чол. Щільність населення на кв. км 46,7 чол. Народжуваність (на 1000 жителів) 11,1 чол. Смертність (на 1000 жителів) 21,2 чол. Природне скорочення 1140 чол.	міського	58,0 тис.чол.	сільського	34,6 тис.чол.,	чоловіків	44,6 тис.чол., 48,2 %	жінок	48,8 тис.чол., 52,8 %	за віком	25,9 тис.чол.	по інвалідності до наявного населення	2 тис.чол.				
міського	58,0 тис.чол.																
сільського	34,6 тис.чол.,																
чоловіків	44,6 тис.чол., 48,2 %																
жінок	48,8 тис.чол., 52,8 %																
за віком	25,9 тис.чол.																
по інвалідності до наявного населення	2 тис.чол.																
Зайнятість населення 	У народному господарстві району працює 28460 чол. У сфері матеріального виробництва 71,2% з них: <table><tr><td>в промисловості</td><td>2026,3 чол. (10 %)</td></tr><tr><td>на будівництві</td><td>506,6 чол. (2,5 %)</td></tr><tr><td>в сільському господарстві</td><td>9017,2 чол. (44,5 %)</td></tr><tr><td>в невиробничій сфері</td><td>2877,4 чол.(14.2 %)</td></tr></table>	в промисловості	2026,3 чол. (10 %)	на будівництві	506,6 чол. (2,5 %)	в сільському господарстві	9017,2 чол. (44,5 %)	в невиробничій сфері	2877,4 чол.(14.2 %)								
в промисловості	2026,3 чол. (10 %)																
на будівництві	506,6 чол. (2,5 %)																
в сільському господарстві	9017,2 чол. (44,5 %)																
в невиробничій сфері	2877,4 чол.(14.2 %)																
Промисловий комплекс 	Кількість підприємств – 18 Обсяг промислового виробництва 88,4 млн.грн. (у діючих цінах) Товари народного споживання 46,8 млн.грн. Продовольчі товари 18,8 млн.грн. Непродовольчі товари 28,0 млн.грн. Структура промисловості (від обсягу виробництва району) <table><tr><td>- газодобувна промисловість</td><td>52 %</td></tr></table>	- газодобувна промисловість	52 %														
- газодобувна промисловість	52 %																

	- виробництво будівельних матеріалів 24 % - хімічна промисловість 8 % - харчова промисловість 5 % - інші 11 %												
Сільське господарство 	Кількість сільськогосподарських підприємств – 25, фермерських господарств – 3 Площа сільгоспугідь (по всіх товаровиробниках, включаючи підсобні господарства) <table> <tr> <td>ріллі</td><td>144,7 тис.га.</td></tr> <tr> <td>пасовищ</td><td>114,6 тис.га.</td></tr> <tr> <td>сіножаті</td><td>19,0 тис.га.</td></tr> <tr> <td></td><td>9,0 тис.га</td></tr> </table> Обсяг сільськогосподарського виробництва (у порівняльних цінах 2000 року) 380,1 млн.грн. Структура сільськогосподарського виробництва: <table> <tr> <td>рослинництво</td><td>72 %</td></tr> <tr> <td>тваринництво</td><td>28 %</td></tr> </table> Основні галузі рослинництва: вирощування зернових культур, цукрових буряків, насіння соняшника, виробництво кормів. Основні галузі тваринництва: скотарство, свинарство, виробництво молока, м'яса ВРХ та свиней.	ріллі	144,7 тис.га.	пасовищ	114,6 тис.га.	сіножаті	19,0 тис.га.		9,0 тис.га	рослинництво	72 %	тваринництво	28 %
ріллі	144,7 тис.га.												
пасовищ	114,6 тис.га.												
сіножаті	19,0 тис.га.												
	9,0 тис.га												
рослинництво	72 %												
тваринництво	28 %												
Будівництво 	Введено в дію житла 7,1 тис. кв. м Кількість будівельних організацій 2 Виконаний ними обсяг робіт 6812 тис. грн.												
Фінанси 	До бюджетів всіх рівнів надійшло податків і інших обов'язкових платежів 38248,6 тис.грн. До бюджету району мобілізовано 30240,8 тис.грн. Прибуток у галузях народно-господарського комплексу району склав 18,8 млн.грн. в т.ч. у промисловості 14,6 млн.грн. Сума збитків склала 2,8 млн.грн.												
Транспортний комплекс та зв'язок 	Транспортна мережа загального користування: Експлуатаційна довжина: <table> <tr> <td>- залізничних колій</td><td>80 км</td></tr> <tr> <td>- автомобільних доріг загальнодержавного, республіканського і місцевого значення</td><td>524 км</td></tr> </table> в т.ч.: <table> <tr> <td>з твердим покриттям</td><td>514 км</td></tr> <tr> <td>грунтових доріг</td><td>10 км</td></tr> </table> Питома вага автомобільних доріг з твердим покриттям 99% Кількість мостів 18 Зв'язок загального користування: Обслуговується основних телефонних апаратів 15280 Основних радіоточок 10430	- залізничних колій	80 км	- автомобільних доріг загальнодержавного, республіканського і місцевого значення	524 км	з твердим покриттям	514 км	грунтових доріг	10 км				
- залізничних колій	80 км												
- автомобільних доріг загальнодержавного, республіканського і місцевого значення	524 км												
з твердим покриттям	514 км												
грунтових доріг	10 км												
Торгівля і сфера послуг 	Роздрібний товарообіг: <table> <tr> <td>всього</td><td>52,7 млн.грн.</td></tr> <tr> <td>на одного мешканця</td><td>600 грн.</td></tr> </table> Обсяг платних послуг населенню: <table> <tr> <td>всього</td><td>11,8 млн.грн.</td></tr> <tr> <td>на одного мешканця</td><td>127,6 грн.</td></tr> </table> Обсяг побутових послуг населенню: <table> <tr> <td>всього</td><td>18,5 млн.грн.</td></tr> </table>	всього	52,7 млн.грн.	на одного мешканця	600 грн.	всього	11,8 млн.грн.	на одного мешканця	127,6 грн.	всього	18,5 млн.грн.		
всього	52,7 млн.грн.												
на одного мешканця	600 грн.												
всього	11,8 млн.грн.												
на одного мешканця	127,6 грн.												
всього	18,5 млн.грн.												

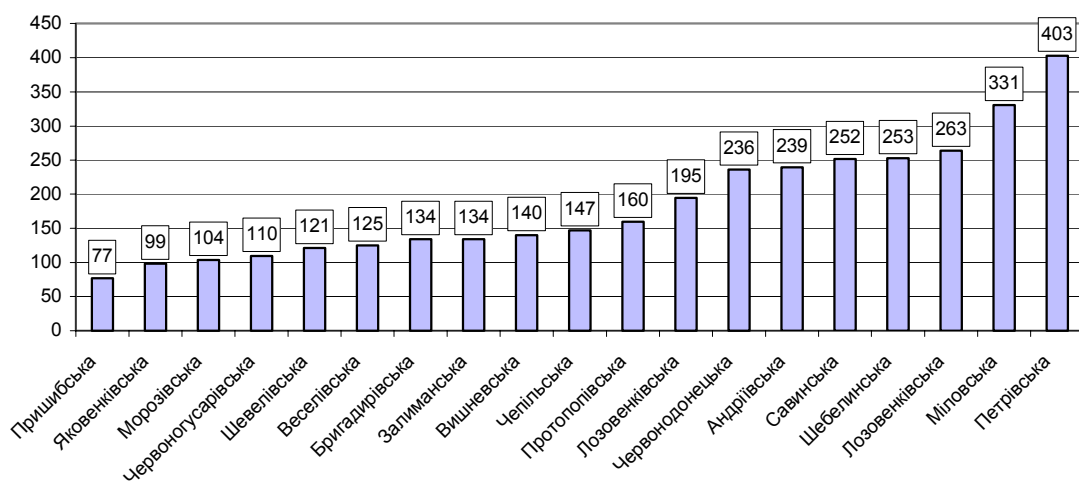
	на одного мешканця Мережа підприємств: магазинів 206 одиниць, їх торгова площа – 14,8 тис .кв. м; забезпе- ченість торговою площею в розрахунку на 10000 чол. – 1608 кв.м.; ресторанів, кафе, їдалень 144 одиниці, у них посадкових місць – 4.8 тис., забезпеченість посадковими місцями в розрахунку на 10000 чол. – 518 місць.	200 грн.
Освіта 	Навчальні заклади: - вищих (коледж) 1 - ПТУ 1 - загальноосвітніх шкіл всього 42 у тому числі: I-III ступенів 40 I-II ступенів 2, в яких навчається учнів 10080 з них в сільській місцевості 8800	
Соціально-культурна сфера 	Лікарських медичних закладів 39 у тому числі: лікарняних закладів 5 лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів 23 Кінотеатрів, будинків культури, клубів 83 Пам'ятників історії і культури 114	

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ МІСЬКИХ, СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД БАЛАКЛЕЙСЬКОГО РАЙОНУ.

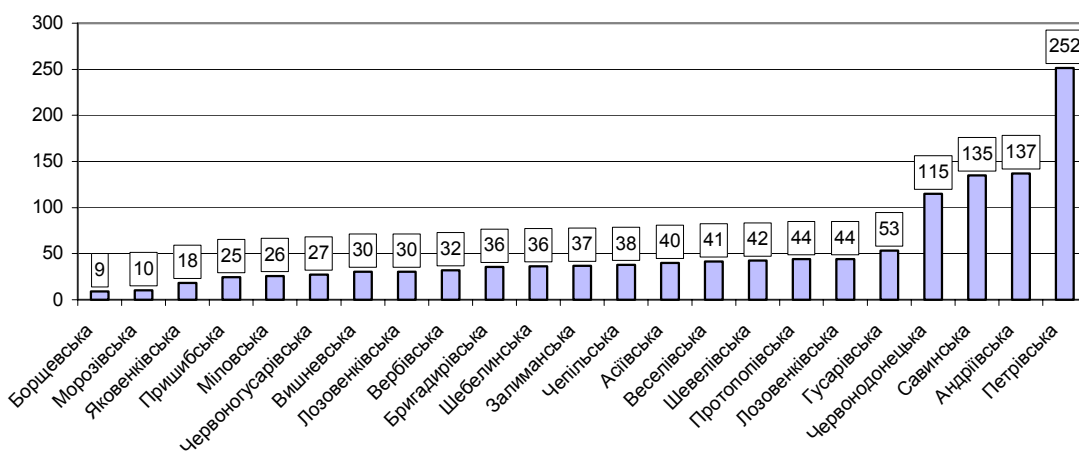
Стан демографічної ситуації у міських та селищних радах. Частка населення у порівнянні з 2001 р.

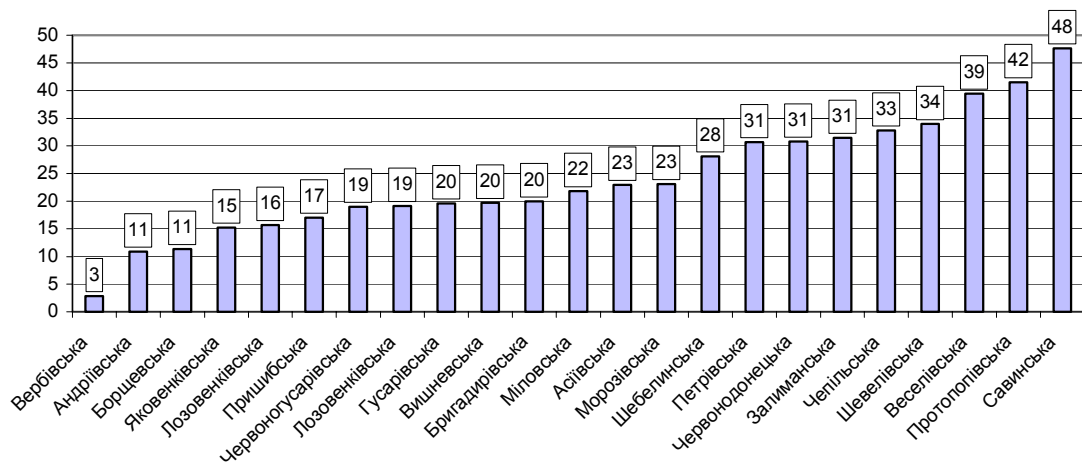
Загальний бюджет рад у розрахунку на 1 мешканця (грн.)

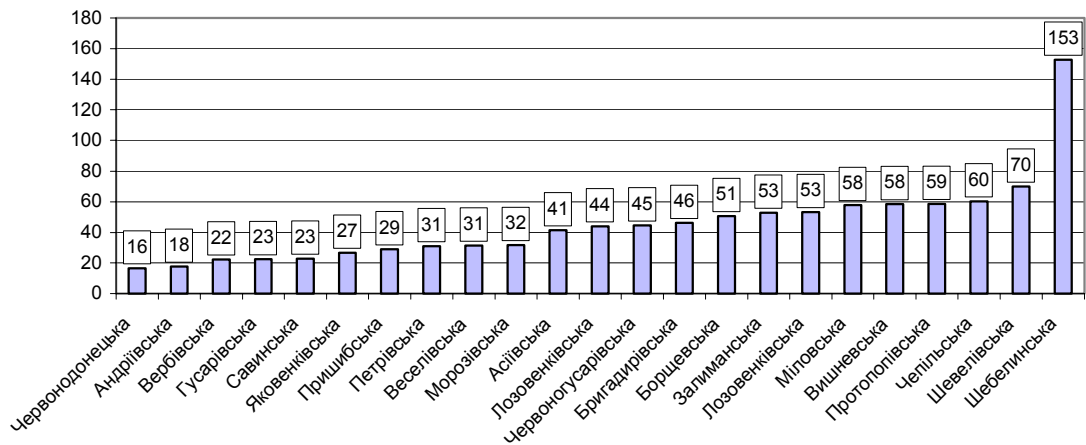
Видатки на утримання закладів охорони здоров'я рад з розрахунку на 1 мешканця ради (грн.)

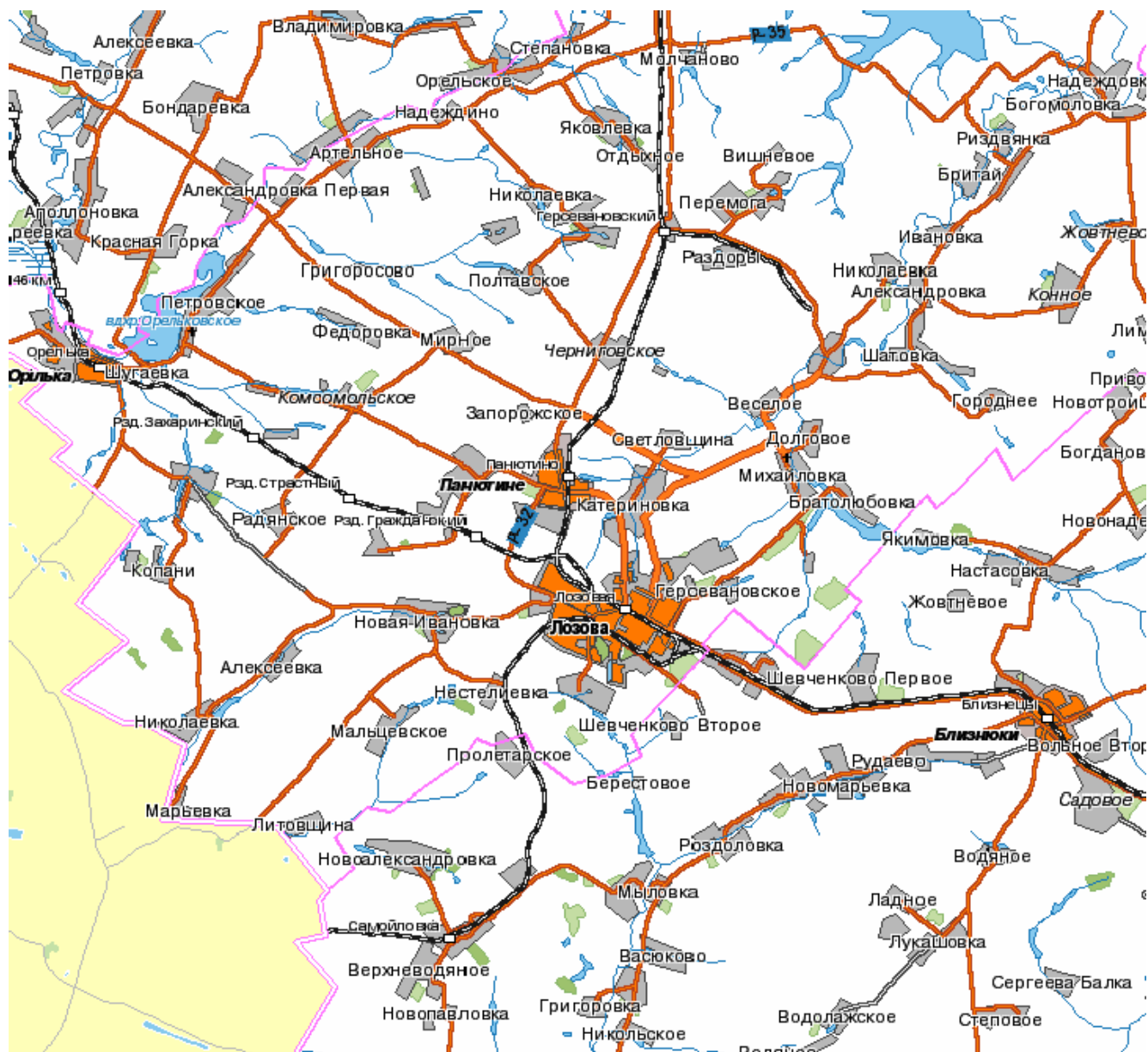
**Видатки на утримання закладів культури рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

**Видатки на утримання органів місцевого самоврядування рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

ПАСПОРТ ЛОЗІВСЬКОГО РАЙОНУ

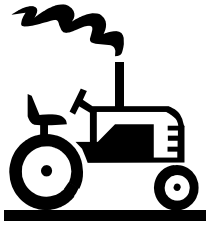

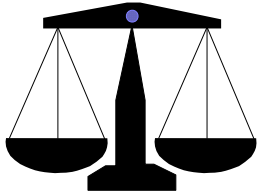
Загальні відомості про район

Площа	1,4 тис. кв. км, 4,5 % від території області
Відстані	Відстань до міста Харкова залізницею 92 км шосейними дорогами 148 км
Географічні дані	По території району проходить канал «Дніпро-Донбас» Три водосховища (Краснопавлівське, Орільське, Бритай) загальною площею – 5850 га По території району протікає 6 річок. Найбільша з них: річка Орілька довжиною 58 км Район розташований у степовій фізико-географічній зоні. Середньорічні температури: літня +17,2⁰С зимова - 6,1⁰С Кількість опадів 189 мм

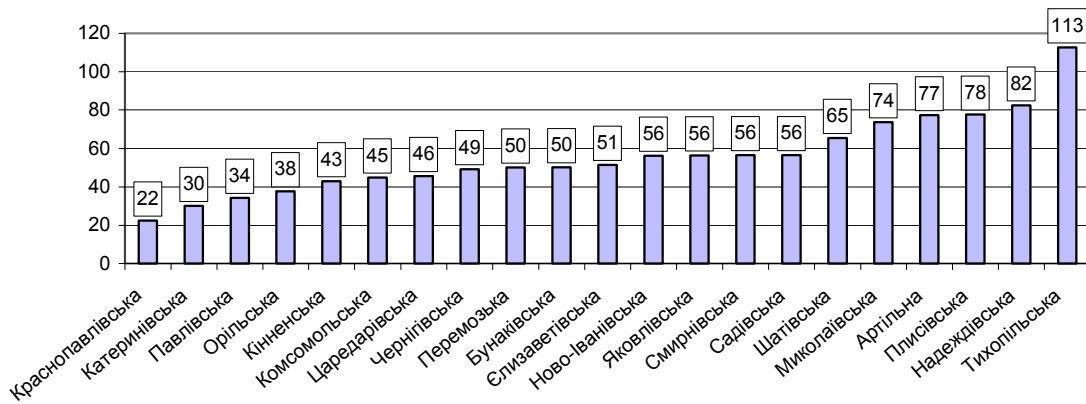
Кордони 	Межує з Первомайським, Сахновщинським, Балаклійським, Барвінківським, Близнюківським районами. По території району державний кордон не проходить.																								
Адміністративно-територіальні одиниці 	Кількість рад: <table><tr><td>районна</td><td>1</td></tr><tr><td>селищних</td><td>2</td></tr><tr><td>сільських</td><td>19</td></tr></table> Назви селищних рад: Краснопавлівська, Орільська Назви сільських рад: Артельна, Бунаківська, Єлизаветівська, Катеринівська, Комсомольська, Конненська, Надеждинська, Миколаївська, Ново-Іванівська, Павлівська, Переможанська, Плисовська, Садовські, Смирнівська, Тихопільська, Царедарівська, Чернігівська, Шатівська, Яковлівська <table><tr><td>Міст районного підпорядкування</td><td>0</td></tr><tr><td>Міст з районним поділом</td><td>0</td></tr><tr><td>Селищ міського типу</td><td>2</td></tr><tr><td>Сіл</td><td>82</td></tr></table>	районна	1	селищних	2	сільських	19	Міст районного підпорядкування	0	Міст з районним поділом	0	Селищ міського типу	2	Сіл	82										
районна	1																								
селищних	2																								
сільських	19																								
Міст районного підпорядкування	0																								
Міст з районним поділом	0																								
Селищ міського типу	2																								
Сіл	82																								
Місцева державна адміністрація	Районна – 1																								
Місцеві ради	<table><tr><td>Всього місцевих рад</td><td>22, в них депутатів</td><td>387</td></tr><tr><td>Районних</td><td>1</td><td>40</td></tr><tr><td>Селищних</td><td>2</td><td>60</td></tr><tr><td>Сільських</td><td>19</td><td>287</td></tr></table>	Всього місцевих рад	22, в них депутатів	387	Районних	1	40	Селищних	2	60	Сільських	19	287												
Всього місцевих рад	22, в них депутатів	387																							
Районних	1	40																							
Селищних	2	60																							
Сільських	19	287																							
Населення 	В районі мешкає – 32,5 тис.чол., 1,1% від населення області у тому числі: <table><tr><td>міського</td><td>11,1 тис.чол.</td></tr><tr><td>сільського</td><td>21,4 тис.чол.,</td></tr><tr><td>чоловіків</td><td>15,6 тис.чол., 45,2 %</td></tr><tr><td>жінок</td><td>16,9 тис.чол., 54,8 %</td></tr></table> Пенсіонерів 10,9 тис.чол. або 33.6 % до наявного населення з них: <table><tr><td>за віком</td><td>4,3 тис.чол.,</td></tr><tr><td>по інвалідності до наявного населення</td><td>455 чол.</td></tr><tr><td>Проживає в районному центрі</td><td>7,9 тис.чол.</td></tr><tr><td>Щільність населення на кв.км</td><td>23,2 чол.</td></tr><tr><td>Народжуваність (на 1000 жителів)</td><td>10,2 чол.</td></tr><tr><td>Смертність (на 1000 жителів)</td><td>36,8 чол.</td></tr><tr><td>Природне скорочення населення (на 1000 жителів)</td><td>– 23,5 чол.</td></tr><tr><td>Природне скорочення</td><td>– 270 чол.</td></tr></table>	міського	11,1 тис.чол.	сільського	21,4 тис.чол.,	чоловіків	15,6 тис.чол., 45,2 %	жінок	16,9 тис.чол., 54,8 %	за віком	4,3 тис.чол.,	по інвалідності до наявного населення	455 чол.	Проживає в районному центрі	7,9 тис.чол.	Щільність населення на кв.км	23,2 чол.	Народжуваність (на 1000 жителів)	10,2 чол.	Смертність (на 1000 жителів)	36,8 чол.	Природне скорочення населення (на 1000 жителів)	– 23,5 чол.	Природне скорочення	– 270 чол.
міського	11,1 тис.чол.																								
сільського	21,4 тис.чол.,																								
чоловіків	15,6 тис.чол., 45,2 %																								
жінок	16,9 тис.чол., 54,8 %																								
за віком	4,3 тис.чол.,																								
по інвалідності до наявного населення	455 чол.																								
Проживає в районному центрі	7,9 тис.чол.																								
Щільність населення на кв.км	23,2 чол.																								
Народжуваність (на 1000 жителів)	10,2 чол.																								
Смертність (на 1000 жителів)	36,8 чол.																								
Природне скорочення населення (на 1000 жителів)	– 23,5 чол.																								
Природне скорочення	– 270 чол.																								
Зайнятість населення 	<table><tr><td>У народному господарстві району працює</td><td>17680 чол.</td></tr><tr><td>У сфері матеріального виробництва</td><td>76%</td></tr><tr><td>з них:</td><td></td></tr><tr><td>в промисловості</td><td>1585 чол. – 11,8 %</td></tr><tr><td>на сільському господарстві</td><td>5778 чол. – 43,0 %</td></tr><tr><td>в невиробничій сфері</td><td>2579 чол. – 19,2 %</td></tr></table>	У народному господарстві району працює	17680 чол.	У сфері матеріального виробництва	76%	з них:		в промисловості	1585 чол. – 11,8 %	на сільському господарстві	5778 чол. – 43,0 %	в невиробничій сфері	2579 чол. – 19,2 %												
У народному господарстві району працює	17680 чол.																								
У сфері матеріального виробництва	76%																								
з них:																									
в промисловості	1585 чол. – 11,8 %																								
на сільському господарстві	5778 чол. – 43,0 %																								
в невиробничій сфері	2579 чол. – 19,2 %																								

Промисловий комплекс 	Кількість підприємств – 2 Обсяг промислового виробництва 10,9 млн.грн. (у діючих цінах) Товари народного споживання 7,4 млн.грн. Продовольчі товари 7,1 млн.грн. Непродовольчі товари 0,3 млн.грн. Структура промисловості (від обсягу виробництва району) - харчова промисловість 91 % - інші 9 %
Сільське господарство 	Кількість сільськогосподарських підприємств 28, фермерських господарств 35 Площа сільгоспугідь (по всіх товаровиробниках, включаючи підсобні господарства) складає 80,1 тис.га. ріллі 74,3 тис.га. пасовищ 5,8 тис.га. Обсяг сільськогосподарського виробництва (у порівняльних цінах 2000 р.) 123,1 млн. грн. Структура сільськогосподарського виробництва: рослинництво 79 % тваринництво 21 % Основні галузі рослинництва: вирощування зернових культур, цукрових буряків, насіння соняшника, виробництво кормів. Основні галузі тваринництва: скотарство, свинарство, виробництво молока, м'яса ВРХ та свиней.
Будівництво 	Введення в дію житла 347 кв.м Кількість будівельних організацій 1
Фінанси 	До бюджетів всіх рівнів надійшло податків і інших обов'язкових платежів 25150,3 тис.грн. До бюджету району мобілізовано 18681,6 тис.грн. Сума збитків підприємств народно-господарського комплексу району склала 325,7 тис. грн.
Транспортний комплекс та зв'язок 	Транспортна мережа загального користування: Експлуатаційна довжина: - залізничних колій 70 км - автомобільних доріг загальнодержавного, республіканського і місцевого значення 362 км в т.ч.: з твердим покриттям 352 км грунтових доріг 10 км. Питома вага автомобільних доріг з твердим покриттям – 97 % Кількість мостів – 6 Зв'язок загального користування: Обслуговується основних телефонних апаратів 4320 Основних радіоточок 2201

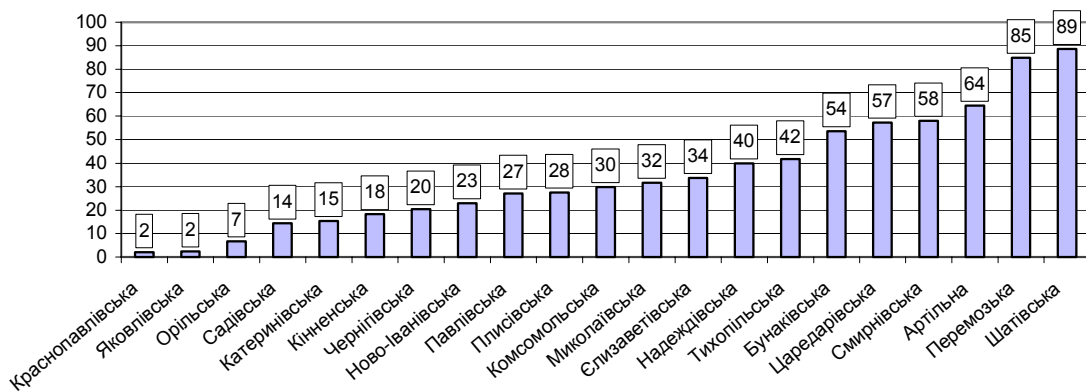
Торгівля і сфера послуг 	Роздрібний товарообіг: всього 10,14 млн. грн. на одного мешканця 312 грн. Обсяг платних послуг населенню: всього 30,2 млн. грн. на одного мешканця 929 грн. Обсяг побутових послуг населенню: всього 808,6 тис. грн. на одного мешканця 24,8 грн. Мережа підприємств: магазини 133 одиниці, їх торгова площа – 6187 тис.кв.м, забезпеченість торговою площею в розрахунку на 10000 чол. – 1903 кв.м.; ресторанів, кафе, їдалень 88 одиниці, у них посадкових місць – 1,7 тис., забезпеченість посадковими місцями в розрахунку на 10000 чол. – 523 місця.
Освіта 	Навчальні заклади: - загальноосвітніх шкіл всього 30 у тому числі: I-III ступенів 22 I-II ступенів 5 I ступенів 3, в яких навчається учнів 4297, з них в сільській місцевості 4297
Соціально-культурна сфера 	Лікарських медичних закладів 33 у тому числі: лікарняних закладів 1 лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів 32 Кінотеатрів, будинків культури, клубів 64 Пам'ятників історії і культури 48

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ МІСЬКИХ, СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД ЛОЗІВСЬКОГО РАЙОНУ

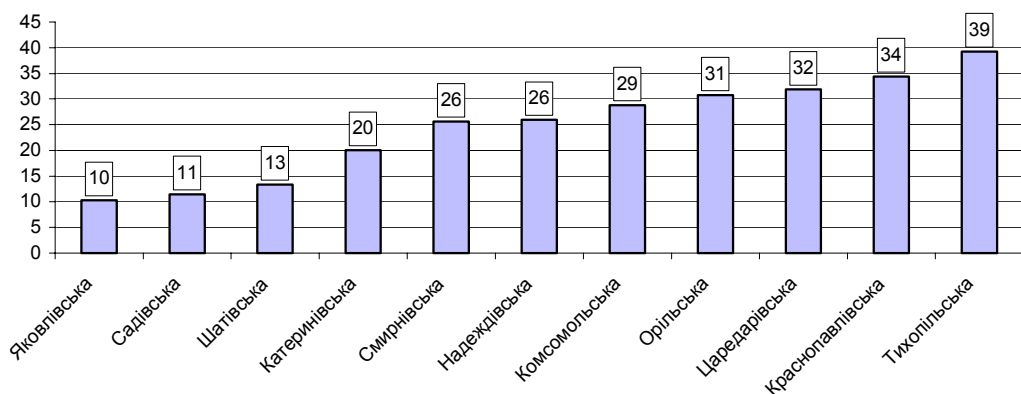
**Видатки на утримання органів місцевого самоврядування рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

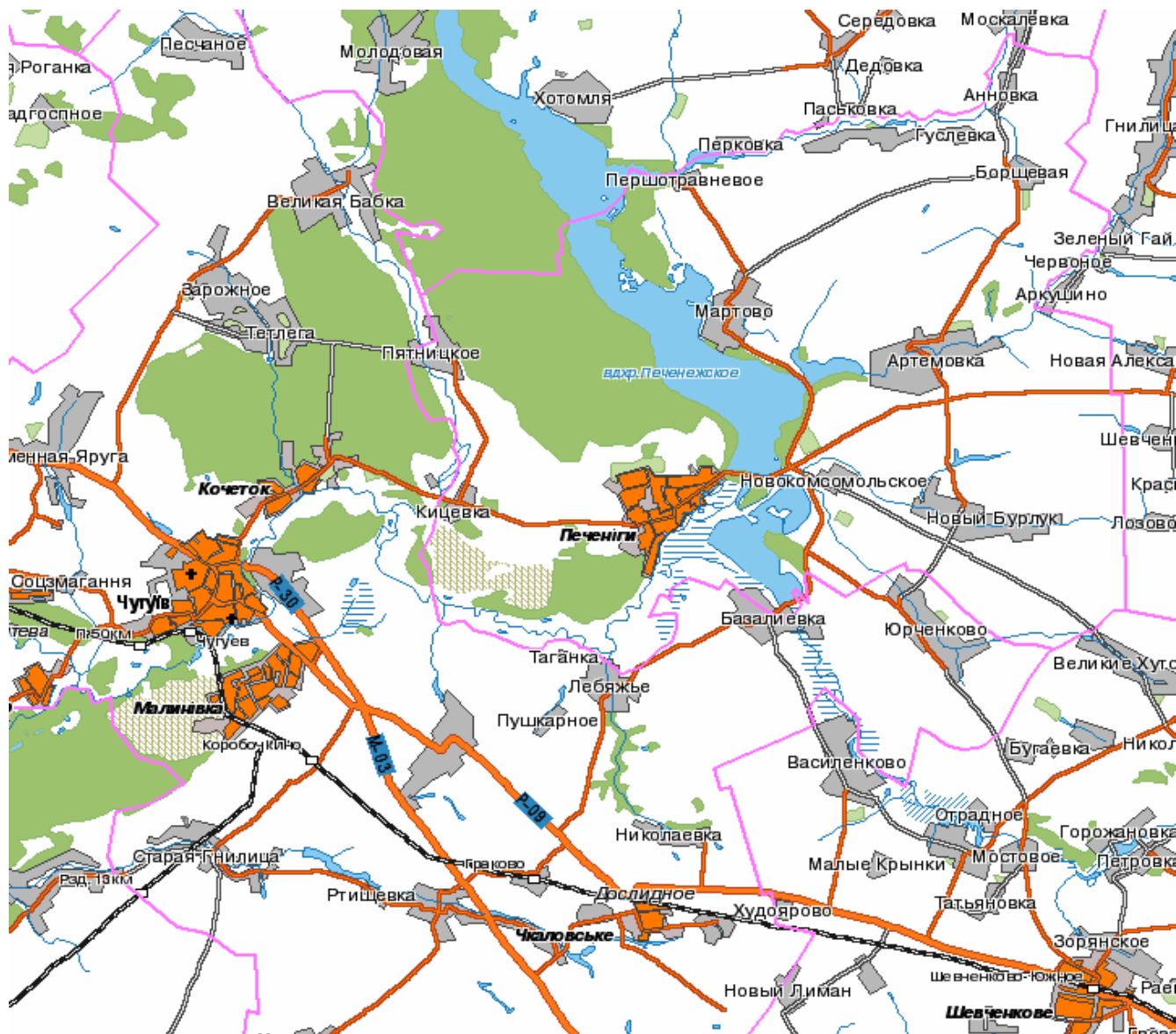
**Видатки на утримання закладів охорони здоров'я рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

**Видатки на утримання закладів культури рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

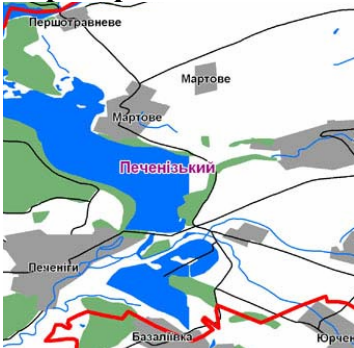
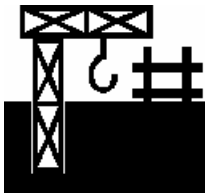

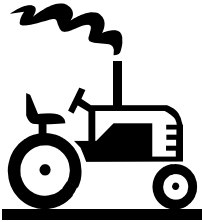
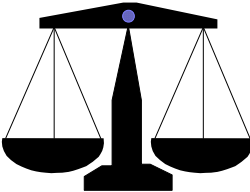
ПАСПОРТ ПЕЧЕНІЗЬКОГО РАЙОНУ

Загальні відомості про район

Площа	467,5 кв. км, 1,4 % від території області. 26 місце серед районів та міст області						
Відстані	Відстань від селища Печеніги до міста Харкова шосейними дорогами 50 км						
Географічні дані	По території району протікає 11 річок. Найбільша з них: річка Сіверський Донець На території району розташоване одне з найбільших в області Печенізьке водосховище з площею дзеркала 3,6 тис.га. Район розташований у лісостеповій фізико-географічній зоні. Середньорічні температури: <table> <tr> <td>літня</td><td>+18,3⁰C</td></tr> <tr> <td>зимова</td><td>-5,8⁰C</td></tr> <tr> <td>Кількість опадів</td><td>201,8 мм</td></tr> </table>	літня	+18,3 ⁰ C	зимова	-5,8 ⁰ C	Кількість опадів	201,8 мм
літня	+18,3 ⁰ C						
зимова	-5,8 ⁰ C						
Кількість опадів	201,8 мм						

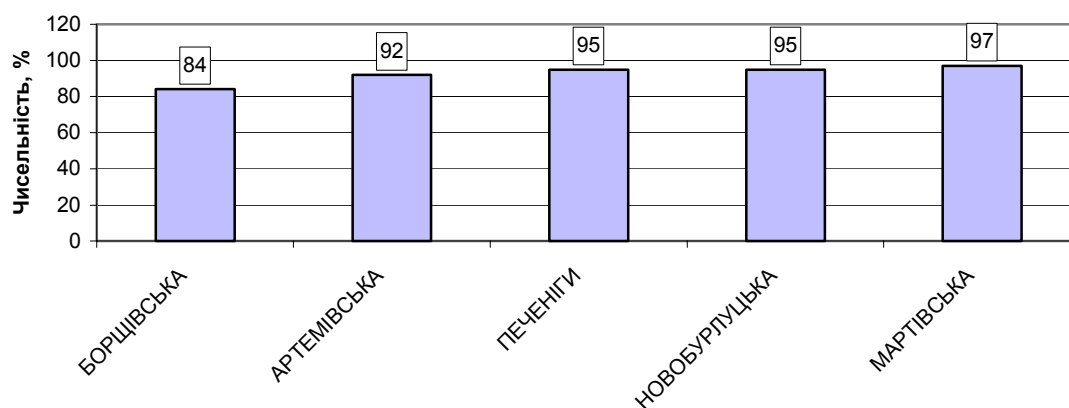
Кордони 	Межує з Чугуївським, Великобурлуцьким, Шевченківським, Вовчанським районами. По території району державний кордон не проходить.														
Адміністративно-територіальні одиниці 	Кількість рад: <table><tr><td>районна</td><td>1</td></tr><tr><td>селищних</td><td>1</td></tr><tr><td>сільських</td><td>4</td></tr></table> Назви селищних рад: Печенізька. Назви сільських рад: Аретемівська, Борщевська, Мартівська, Новобурлуцька <table><tr><td>Міст районного підпорядкування</td><td>0</td></tr><tr><td>Міст з районним поділом</td><td>0</td></tr><tr><td>Селищ міського типу</td><td>1</td></tr><tr><td>Сіл</td><td>11</td></tr></table>	районна	1	селищних	1	сільських	4	Міст районного підпорядкування	0	Міст з районним поділом	0	Селищ міського типу	1	Сіл	11
районна	1														
селищних	1														
сільських	4														
Міст районного підпорядкування	0														
Міст з районним поділом	0														
Селищ міського типу	1														
Сіл	11														
Місцева державна адміністрація	Районна – 1														
Місцеві ради	<table><tr><td>Всього місцевих рад</td><td>6, в них депутатів</td><td>109</td></tr><tr><td>Районних</td><td>1</td><td>30</td></tr><tr><td>Селищних</td><td>1</td><td>30</td></tr><tr><td>Сільських</td><td>4</td><td>49</td></tr></table>	Всього місцевих рад	6, в них депутатів	109	Районних	1	30	Селищних	1	30	Сільських	4	49		
Всього місцевих рад	6, в них депутатів	109													
Районних	1	30													
Селищних	1	30													
Сільських	4	49													
Населення 	В районі мешкає – 11,3 тис.чол. або 0,4 % від населення області у тому числі: <table><tr><td>міського</td><td>5,7 тис.чол.</td></tr><tr><td>сільського</td><td>5,6 тис.чол.,</td></tr><tr><td>чоловіків</td><td>4,8 тис.чол., 43,2 %</td></tr><tr><td>жінок</td><td>6,5 тис.чол., 56,8 %</td></tr></table> Пенсіонерів 3,8 тис.чол., або 33,6 % до наявного населення з них: <table><tr><td>за віком</td><td>2,9 тис.чол.</td></tr><tr><td>по інвалідності до наявного населення</td><td>0,9 тис.чол.</td></tr></table> Щільність населення на кв.км 25 чол. Народжуваність (на 1000 жителів) 6,8 чол. Смертність (на 1000 жителів) 22,5 чол. Природне скорочення населення (на 1000 жителів) 14,6 чол. Природне скорочення 162 чол.	міського	5,7 тис.чол.	сільського	5,6 тис.чол.,	чоловіків	4,8 тис.чол., 43,2 %	жінок	6,5 тис.чол., 56,8 %	за віком	2,9 тис.чол.	по інвалідності до наявного населення	0,9 тис.чол.		
міського	5,7 тис.чол.														
сільського	5,6 тис.чол.,														
чоловіків	4,8 тис.чол., 43,2 %														
жінок	6,5 тис.чол., 56,8 %														
за віком	2,9 тис.чол.														
по інвалідності до наявного населення	0,9 тис.чол.														
Зайнятість населення 	<table><tr><td>У народному господарстві району працює</td><td>4,29 тис. чол.</td></tr><tr><td>у промисловості</td><td>0,23 тис. чол.</td></tr><tr><td>на будівництві</td><td>0,12 тис. чол.</td></tr><tr><td>в сільському господарстві</td><td>1,86 тис. чол.</td></tr><tr><td>в державному управлінні</td><td>0,36 тис. чол.</td></tr><tr><td>в інших галузях</td><td>1,83 тис. чол.</td></tr></table>	У народному господарстві району працює	4,29 тис. чол.	у промисловості	0,23 тис. чол.	на будівництві	0,12 тис. чол.	в сільському господарстві	1,86 тис. чол.	в державному управлінні	0,36 тис. чол.	в інших галузях	1,83 тис. чол.		
У народному господарстві району працює	4,29 тис. чол.														
у промисловості	0,23 тис. чол.														
на будівництві	0,12 тис. чол.														
в сільському господарстві	1,86 тис. чол.														
в державному управлінні	0,36 тис. чол.														
в інших галузях	1,83 тис. чол.														
Промисловий комплекс 	Кількість підприємств – 2 Обсяг промислового виробництва (у діючих цінах) – 12,1 млн. грн. Структура промисловості (від обсягу виробництва району) - виробництво машин і устаткування – 100%														

Сільське господарство 	Кількість сільськогосподарських підприємств 3, фермерських господарств 53 Площа сільгоспугідь (по всіх товаровиробниках, включаючи підсобні господарства) складає 30,08 тис.га. ріллі 24,4 тис.га. пасовищ 3,09 тис.га. сіножаті 2,6 тис.га Обсяг сільськогосподарського виробництва (у порівняльних цінах 2000 р.) – 33,9 млн.грн. Структура сільськогосподарського виробництва: рослинництво 71 % тваринництво 29 % Основні галузі рослинництва: вирощування зернових культур, цукрових буряків, насіння соняшника, виробництво кормів. Основні галузі тваринництва: скотарство, свинарство, виробництво молока, м'яса ВРХ та свиней.
Будівництво 	Введено в дію житла 2704 кв.м Кількість будівельних організацій -
Фінанси 	До бюджетів всіх рівнів надійшло податків і інших обов'язкових платежів 2403,8 тис.грн. До бюджету району мобілізовано 5105,4 тис.грн.
Транспортний комплекс та зв'язок 	Транспортна мережа загального користування: Експлуатаційна довжина: - залізничних колій - км - автомобільних доріг загальнодержавного, республіканського і місцевого значення 162 км в т.ч.: - з твердим покриттям 158 км - грунтових доріг 4 км Питома вага автомобільних доріг з твердим покриттям – 96 % Кількість мостів – 2 Зв'язок загального користування: - Обслуговується основних телефонних апаратів 1805 - Основних радіоточок 1006
Торгівля і сфера послуг 	Роздрібний товарообіг: - всього 1,4 млн. грн. - на одного мешканця 118 грн. Обсяг платних послуг населенню: - всього 829,8 млн. грн. - на одного мешканця 76 грн. Обсяг побутових послуг населенню: - всього 1501,2 тис. грн. - на одного мешканця 136 грн. Мережа підприємств: магазинів 11 одиниць, їх торгова площа – 517 тис. кв. м.; ресторанів, кафе, їдалень – 16 одиниць, у них посадкових місць – 340; забезпеченість посадковими місцями в розрахунку на 10000 чол. – 29,3 місць.

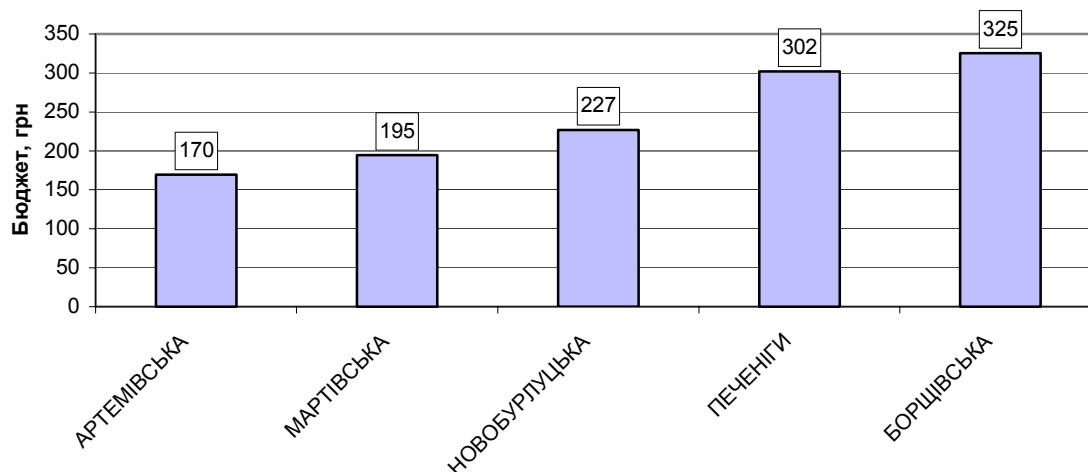
Освіта 	Навчальні заклади: <table> <tr> <td>загальноосвітніх шкіл всього</td><td>11</td></tr> <tr> <td>у тому числі:</td><td></td></tr> <tr> <td> I-III ступенів</td><td>11,</td></tr> <tr> <td>в яких навчається учнів</td><td>1151</td></tr> </table>	загальноосвітніх шкіл всього	11	у тому числі:		I-III ступенів	11,	в яких навчається учнів	1151				
загальноосвітніх шкіл всього	11												
у тому числі:													
I-III ступенів	11,												
в яких навчається учнів	1151												
Соціально-культурна сфера 	<table> <tr> <td>Лікарських медичних закладів</td><td>39</td></tr> <tr> <td>у тому числі:</td><td></td></tr> <tr> <td> лікарняних закладів</td><td>9</td></tr> <tr> <td> лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів</td><td>30</td></tr> <tr> <td>Кінотеатрів, будинків культури, клубів</td><td>37</td></tr> <tr> <td>Пам'ятників історії і культури</td><td>81</td></tr> </table>	Лікарських медичних закладів	39	у тому числі:		лікарняних закладів	9	лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів	30	Кінотеатрів, будинків культури, клубів	37	Пам'ятників історії і культури	81
Лікарських медичних закладів	39												
у тому числі:													
лікарняних закладів	9												
лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів	30												
Кінотеатрів, будинків культури, клубів	37												
Пам'ятників історії і культури	81												

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ МІСЬКИХ, СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД ПЕЧЕНІЗЬКОГО РАЙОНУ

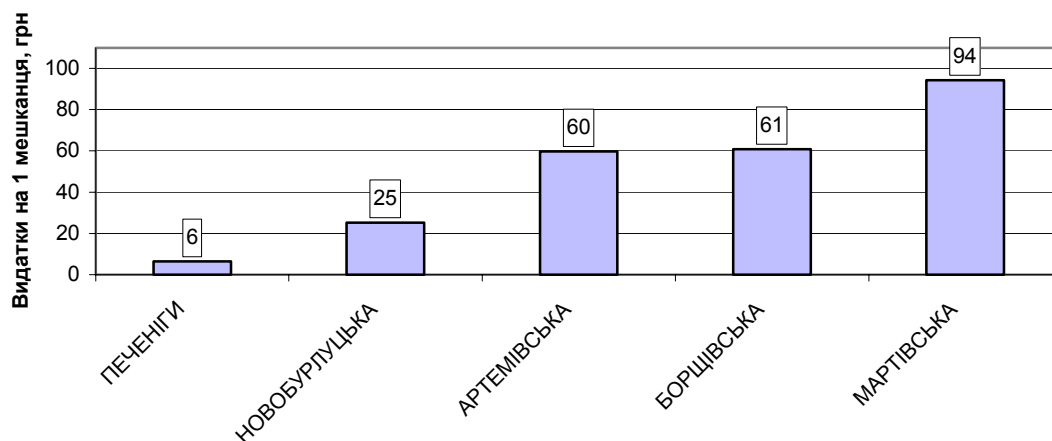
Стан демографічної ситуації у міських та селищних радах. Частка населення у порівнянні до 2001 р.

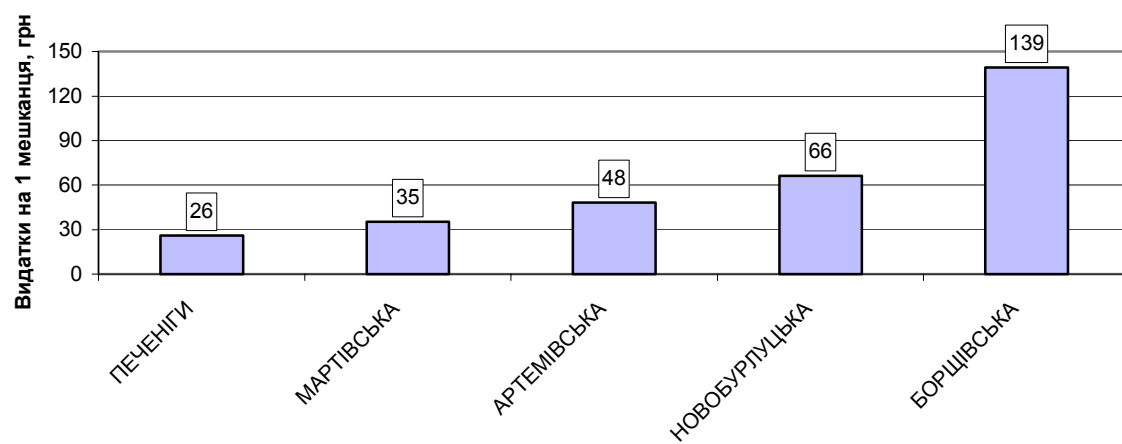
Загальний бюджет у розрахунку на 1 мешканця (грн.)

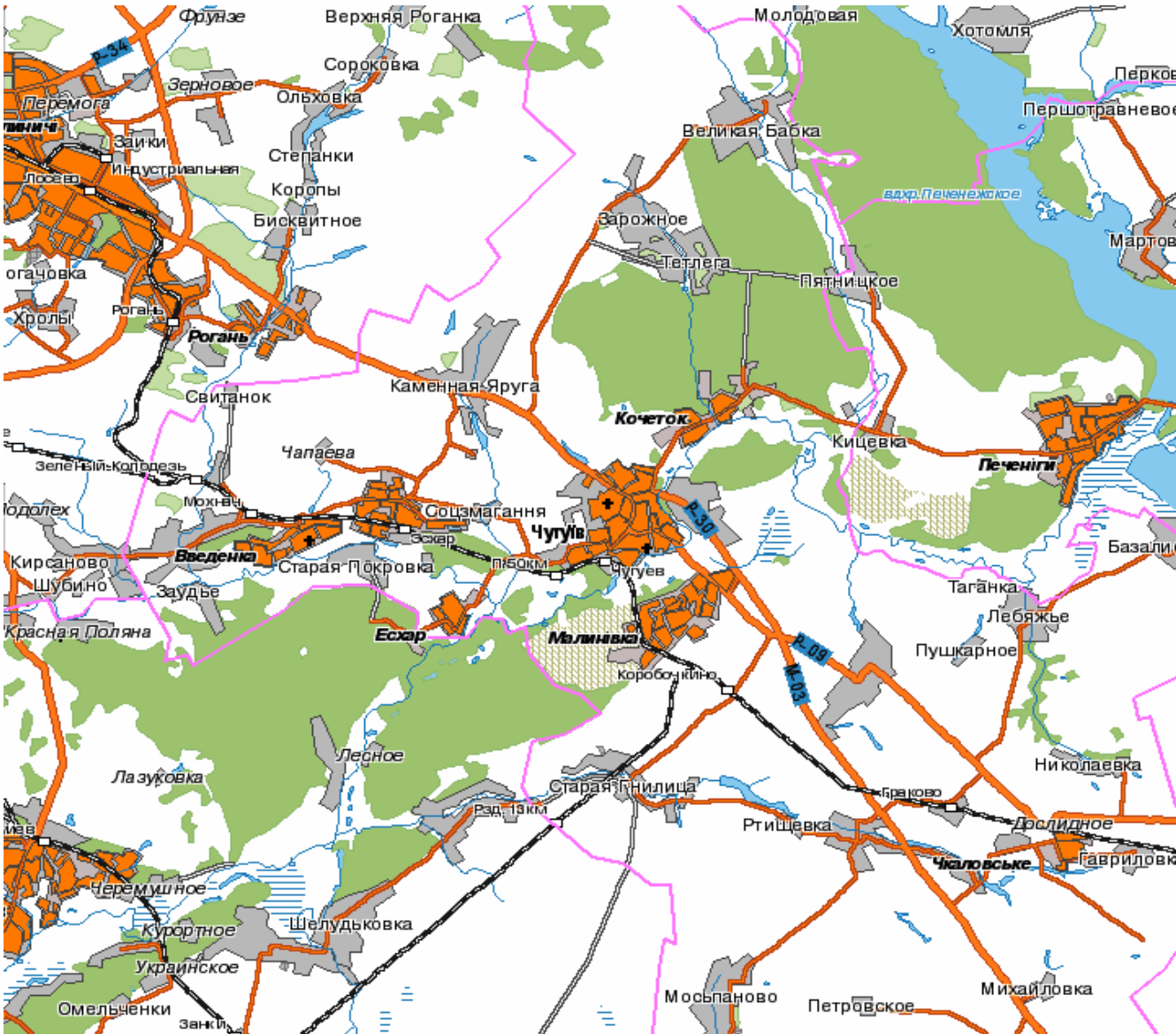
Видатки на утримання закладів охорони здоров'я з розрахунку на 1 мешканця (грн.)

**Видатки на утримання органів місцевого самоврядування з
розрахунку на 1 мешканця (грн.)**

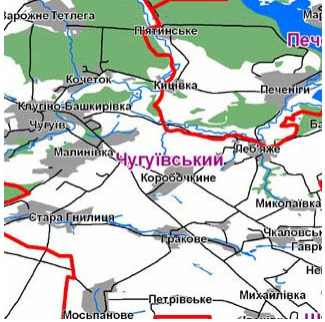
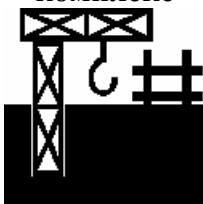

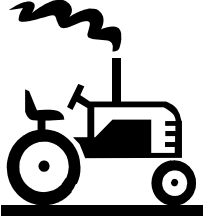
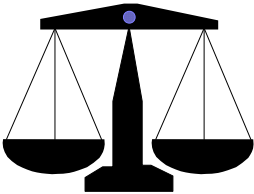
ПАСПОРТ ЧУГУЇВСЬКОГО РАЙОН

Загальні відомості про район

Площа	1,15 тис. кв. км, 3,6 % від території області.						
Відстані	Відстань від міста Чугуєва до міста Харкова: залізницею 69 км шосейними дорогами 41 км						
Географічні дані	 По території району протікає 15 річок: Сіверський Донець, Уди, Великий Бурлук, Велика Бабка, Волоска Балаклійка, Середня Балаклійка, Крайня Балаклійка, Студенок, Чуговка, Тетлега, Гнилушка, Роганка, Олега, Бакланка, Таганка. Район розташований у лісостеповій фізико-географічній зоні. Середньорічні температури: <table><tr><td>літня</td><td>+19,3⁰С</td></tr><tr><td>зимова</td><td>-6,3⁰С</td></tr></table> Кількість опадів 212,3 мм			літня	+19,3 ⁰ С	зимова	-6,3 ⁰ С
літня	+19,3 ⁰ С						
зимова	-6,3 ⁰ С						

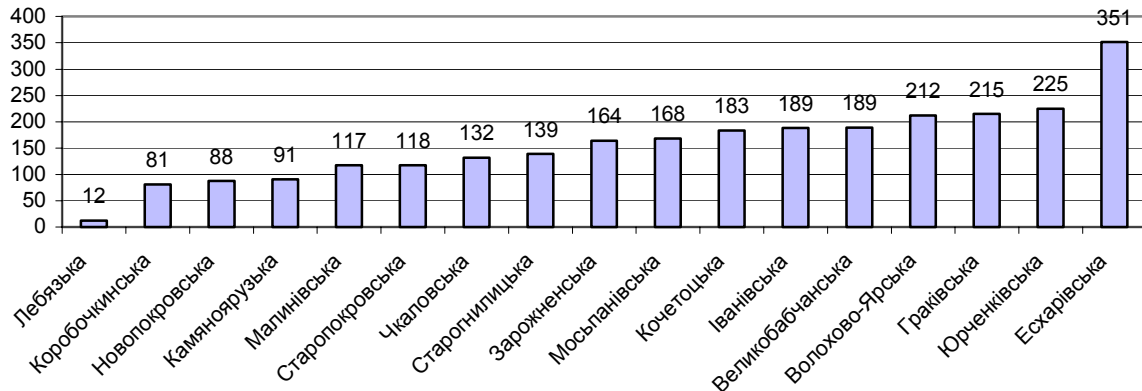
Кордони 	Межує з Вовчанським, Печенізьким, Шевченківським, Балаклійським, Зміївським та Харківським районами Харківської області. По території району державний кордон не проходить.
Адміністративно-територіальні одиниці 	Кількість рад: районна селищних сільських 1 6 13 Назви селищних рад: Введенська, Кочетоцька, Малиновська, Новопокровська, Чкалівська, Есхарівська. Назви сільських рад: Базалієвська, Великобачанська, Волоховоярська, Граківська, Зарожненська, Іванівська, Кам'янояржська, Коробчинська, Лебедівська, Мосьпанівська, Старогнилицька, Старопокровська, Юрченківська Селищ міського типу Сіл 6 34
Місцева державна адміністрація	Районна – 1
Місцеві ради	Всього місцевих рад 20, в них депутатів 334 Районних 1 54 Селищних 6 40 Сільських 13 240
Населення 	В районі мешкає 49,1 тис.чол. або 1,7 % від населення області у тому числі: міського сільського чоловіків жінок 28,0 тис.чол. 21,1 тис.чол., 22,6 тис.чол., 45,2 % 26,5 тис.чол., 54,8 % Пенсіонерів 13,1 тис.чол. або 30,3 % до наявного населення з них: за віком по інвалідності 10,9 тис.чол. 2,2 тис.чол. Щільність населення на 1 кв.км 44 чол. Народжуваність (на 1000 жителів) 7,8 чол. Смертність (на 1000 жителів) 20,9 чол. Природне скорочення населення (на 1000 жителів) 14,3 чол.
Зайнятість населення 	Населення у працездатному віці 23,8 тис. чол.. У сфері економічної діяльності працює 17,3 тис. чол. у тому числі: в промисловості у сільському господарстві в державному управлінні в інших галузях 3,1 тис. чол. 8,5 тис. чол. 0,2 тис. чол. 2,4 тис. чол.
Промисловий комплекс 	Кількість підприємств – 11 Обсяг промислового виробництва 380,3 млн. грн. Товари народного споживання 140,6 млн. грн. Продовольчі товари 60,8 млн. грн. Непродовольчі товари 24,6 млн. грн. Структура промисловості (від обсягу виробництва району) - переробна та харчова промисловість 63 %

	- електроенергетика 34 % - хімічне виробництво 2 % - фармацевтичне виробництво 1 %
Сільське господарство 	Кількість сільськогосподарських підприємств 23, фермерських господарств 30 Площа сільгоспугідь (по всіх товаровиробниках, включаючи підсобні господарства) складає 81.9 тис. га. ріллі 66.9 тис. га. пасовищ 7.2 тис. га. зрошувальних земель 9.1 тис. га Обсяг валової продукції сільськогосподарського виробництва (у порівняльних цінах 2004 р.) 219,8 млн. грн. Структура сільськогосподарського виробництва в районі: - рослинництво 68,6 % - тваринництво 31,4 % Основні галузі рослинництва: вирощування зернових культур, цукрових буряків, насіння соняшника, виробництво кормів. Основні галузі тваринництва: скотарство, свинарство, птахівництво, виробництво молока, м'яса ВРХ та свиней.
Будівництво 	Введення в дію житла 1304 кв.м Кількість будівельних організацій -
Фінанси 	До бюджетів всіх рівнів надійшло податків і інших обов'язкових платежів 14304,6 тис.грн. До бюджету району мобілізовано 11754,4 тис.грн.
Транспортний комплекс та зв'язок 	Транспортна мережа загального користування: Експлуатаційна довжина: - залізничних колій 50 км - автомобільних доріг 316 км в т.ч.: республіканського значення 86,8 км місцевого значення 239,7 км Зв'язок загального користування: Обслуговується основних телефонних апаратів 7997 Основних радіоточок 4602 Міських телефонних станцій 2 Сільських телефонних станцій 19 Кількість основних телефонів на 100 сімей 14,9
Торгівля і сфера послуг 	Роздрібний товарообіг: всього 26,2 млн.грн. на одного мешканця 277 грн. Об'єм платних послуг населенню: всього 34,4 млн.грн. на одного мешканця 702 грн. Об'єм побутових послуг населенню: всього 3083,6 тис.грн. на одного мешканця 23,8 грн.

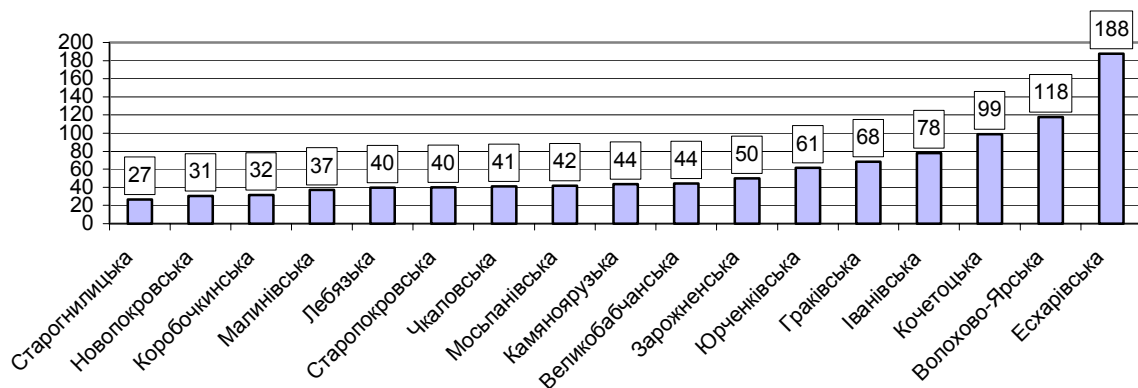
	Мережа підприємств: магазинів – 118 одиниць; ресторанів, кафе, їдалень – 42 одиниці, у них посадкових місць – 1,2 тис.	
Освіта 	Навчальні заклади: - загальноосвітніх шкіл всього 25, у тому числі: I-III ступенів 23 I-II ступенів 3, в яких навчається учнів 5907, з них в сільській місцевості 5907	
Соціально-культурна сфера 	Лікарських медичних закладів 26 у тому числі: лікарняних закладів 3 лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів 23 Кінотеатрів, будинків культури, бібліотек, клубів 43 Пам'ятників історії і культури 58	

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ МІСЬКИХ, СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД ЧУГУЇВСЬКОГО РАЙОНУ

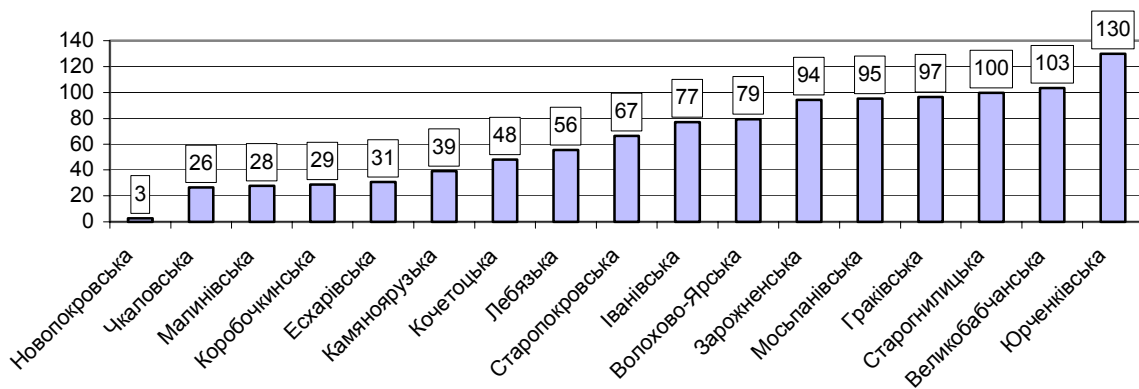
Загальний бюджет рад у розрахунку на 1 мешканця (грн.)

Видатки на утримання закладів охорони здоров'я рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)

Видатки на утримання органів місцевого самоврядування рад
з розрахунку на 1 мешканця (грн.)

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА І СУСПІЛЬНА ДУМКА³

І. Учасники усіх публічних заходів (до початку і після їх завершення) були опитані за спеціально розробленою анкетною. Проведені опитування дозволили команді проекту як з'ясувати суспільну думку серед учасників публічних заходів щодо адміністративно-територіальної реформи, так і скоригувати подальше здійснення проектних робіт в області.

Проведені опитування дозволили отримати наступні результати:

1. 88,9% опитаних учасників публічних заходів (далі – опитаних) зазначили про покращення своєї поінформованості щодо адміністративно-територіальної реформи (далі – АТР), а 66,7% висловили задоволення від отриманих відповідями експертів на поставлені ними запитання.

2. 61,1% опитаних зазначили, що АТР в їх районах необхідна, але її проведення потрібно добре підготувати, а 5,6% вважають, що реформа необхідна як найшвидше. Про те, що АТР є віддаленою перспективою чи може зашкодити, зазначили відповідно 9,3% та 18,5% опитаних.

3. Прогнозуючи наслідки, які матиме здійснення АТР для "пілотних районів", опитані вважають, що після реформи:

- а) поліпшиться стан державного управління та місцевого самоврядування – 16,4%;
- б) адміністративно-територіальний устрій стане більш раціональним – 18,5%;
- в) зменшаться адміністративні витрати – 24,3%;
- г) покращиться якість надання адміністративних послуг – 16,4%;
- ґ) покращиться міжнародний імідж України – 7,4%;
- д) покращиться керованість територіями – 14,3%;
- е) життя в територіальних громадах стане більш комфортним та безпечним – 9%;
- є) суттєво зросте ресурс територіальних громад – 19,6%;
- ж) ускладниться надання деяких послуг населенню – 55%;
- з) виникнуть нові проблеми для місцевих мешканців – 60,3%;
- и) виникнуть непорозуміння та конфлікти між місцевими територіальними громадами – 19,6%;
- і) реформа ще більш заплутає нормативно-правову базу щодо діяльності місцевого самоврядування – 30,2%;
- ї) реформа приведе до збільшення витрат населенням часу та коштів для отримання тих чи інших послуг – 53,4%;
- й) посиляться залежність громадян від місцевих чиновників – 11,1%;
- к) погіршиться міжнародний імідж України – 1,1%;
- л) знизяться авторитет та повага громадян до місцевої влади – 24,3%.

Результати опитування, що містяться у пп. "ж", "з", "и", "і", "ї", на наш погляд, є наслідком того, що:

- у свідомості сільського населення міцно вкоренилось уявлення як про сучасну систему відносин з державними органами за допомогою безлічі різного роду довідок, так і збереження її після проведення АТР;

- укрупнення територіальних громад в майбутньому асоціюється ще з більшою недоступністю адміністративних та інших послуг;

- мешканці сільських населених пунктів здебільшого недостатньо поінформовані про сутність АТР або мають лише загальне уявлення про неї. Про це зазначило 38,6% опитаних.

4. Оцінюючи сучасний стан підготовки до АТР в "пілотних районах", опитані зазначили про наступне:

- а) підготовка до реформи відбувається повільно або загальмувала – 64,2%;
- б) підготовки до реформи немає взагалі – 42,9%.

³ Результати проведених опитувань не можуть вважатись репрезентативними, тобто такими, що відображають суспільну думку населення усіх пілотних районів чи області в цілому.

5. Визначаючи, як і в якій мірі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, місцеві активісти, місцеві ЗМІ в "пілотних районах" приймають участь в підготовці до проведення територіальної реформи, опитувані зазначили про наступне:

- а) органи державної влади займають пасивну позицію щодо АТР – 42,6%;
- б) органи місцевого самоврядування займають пасивну позицію щодо АТР – 59,7%;
- в) місцеві активісти займають пасивну позицію щодо АТР – 66,4%;
- г) місцеві ЗМІ займають пасивну позицію щодо АТР – 50,5%;
- ґ) місцеві неурядові організації займають пасивну позицію щодо АТР – 63,7%.

II. Типові пропозиції представників місцевої влади та громадськості:

- потрібно всебічно вивчити ситуацію в територіальних громадах і добре підготувати АТР;
- потрібно АТР готувати в контексті змісту реформ публічної адміністрації, бюджетної системи, податкової системи, місцевого самоврядування, земельного законодавства тощо;
- потрібно проводити круглі столи-семінари як на рівні сільських районів, так і в територіальних громадах;
- потрібно враховувати пропозиції сільських громад в контексті перспектив розвитку через укрупнення територій;
- потрібна потужна інформаційна компанія АТР щодо підготовчо-роз'яснювальної роботи на рівні громад та районів в сільській місцевості;
- потрібно створити на рівні громад та районів в сільській місцевості робочі групи щодо підготовки АТР;
- запровадити принцип добровільності утворення нових територіальних громад;
- запровадити принцип адекватного виконання громадами делегованих державою територіальним громадам повноважень;
- провести показовий експеримент для заохочення інших громад;
- потрібно підключити до цієї роботи ЗМІ.

III. Висновки загального характеру:

- представники місцевої влади, громадськості *досить позитивно сприймають діалог саме з представниками неурядових організацій* щодо пошуку шляхів вирішення проблем неспроможних громад сільської місцевості;
- потрібно АТР готувати системно і поетапно в контексті змісту реформи: публічної адміністрації, бюджетної системи, податкової системи, місцевого самоврядування, земельного законодавства тощо;
- голови сільських територіальних громад *на початку діалогу* досить скептично сприймають мету АТР, особливо в контексті *урядового підходу 2005 року та кількісних показників основних параметрів законопроекту 2005 року щодо реформування АТР*, результатів приватизації, земельної реформи, а також реформування АПК; це ускладнює початок діалогу;
- в результаті діалогу представники місцевої влади, громадськості підтримують *новий підхід (за нашою технологією)* щодо підготовки та технології запровадження адміністративно-територіальної реформи в Україні і, зокрема, на рівні територіальних громад та районів;
- потрібно знайти можливості охопити підготовчою роботою в рамках неурядових та урядових проектів *(за нашою технологією)* всі області, всі райони і, *насамперед, всі громади в сільській місцевості*; для проведення цієї роботи протягом року в масштабі всієї України потрібно підготувати і залучити близько 5000 фахівців ($10 \times 20 \times 25 = 5000$, попередня оцінка мінімальних затрат на підготовчий етап АТР – біля 50.000.000 грн.); для успішної роботи з такою аудиторією і в таких умовах доповідач-модератор повинен володіти, зокрема, і основами соціальної психології;
- потрібна потужна інформаційна компанія АТР щодо підготовчо-роз'яснювальної роботи на рівні громад та районів в сільській місцевості;
- потрібно активізувати участь ЗМІ в трансформаційних процесах взагалі та у процесі АТР, зокрема;
- потрібно розширити коло учасників круглих столів-семінарів, залучаючи до участі в них також й депутатів сільських, селищних та міських рад в сільській місцевості;

- голови територіальних громад є найбільш консервативно налаштованою корпоративною групою (мотивація їх поведінки нам зрозуміла) в порівнянні з депутатами рад громад, депутатами районних рад та депутатами обласних рад.

IV. Інтегральний висновок.

Реалізація підготовчого етапу до проведення АТР (в рамках низки неурядових та урядових пілотних проектів) має забезпечити:

- *психологічну готовність мешканців (критичної маси)*, насамперед, територіальних громад сільської місцевості через розуміння ними економічної доцільності АТР ще до її проведення;
- *отримання всіх типових моделей АТР*, які з одного боку, врахують особливості різних громад та територій, а з іншого – стануть *об'єктивною основою для визначення ієрархії основних параметрів* майбутнього законопроекту „Про територіальний устрій України”;
- *визначення* (на базі формалізованих *всіх типових моделей АТР*) *диференційованих кількісних характеристик основних параметрів* майбутнього законопроекту „Про територіальний устрій України”.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	5
ХАРКІВЩИНА ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ	5
«ДИКЕ ПОЛЕ» (СЛОБОЖАНЩИНА XII-XVII СТ.)	5
ПЕРІОДИ МАСОВОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ НА СЛОБОЖАНЩИНУ	6
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ ЯК СКЛАДОВА ТЕРИТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII СТ.)	8
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТ. (РЕФОРМИ КАТЕРИНИ II).....	9
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ В XIX СТ.	9
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ В XX СТ.	10
РАЙОННІ ЦЕНТРИ.....	11
ХАРКІВЩИНА ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	11
СУЧАСНИЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	12
СУЧАСНА АДМІНІСТРАТИВНА КАРТА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	13
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	13
ПАСПОРТ БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙОНУ	14
Деякі показники міських, сільських та селищних рад Балаклейського району.	18
ПАСПОРТ ЛОЗІВСЬКОГО РАЙОНУ	20
Деякі показники міських, сільських та селищних рад Лозівського району	24
ПАСПОРТ ПЕЧЕНІЗЬКОГО РАЙОНУ	25
Деякі показники міських, сільських та селищних рад Печенізького району	29
ПАСПОРТ ЧУГУЇВСЬКОГО РАЙОН	31
Деякі показники міських, сільських та селищних рад Чугуївського району.....	35
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА І СУСПІЛЬНА ДУМКА	36

Віддруковано ТОВ “ІКЦ Леста”

Підписано до друку з оригінал-макету 15.03.2007.
Формат 60х84/8. Гарнітура Times. Папір офсетний.
Умовн.-друк. арк 4,65. Обл.-вид.арк. 1,7 Тираж 500 прим.
